A decorative rectangular border with ornate floral and scrollwork patterns in black ink, framing the text.

KAUFMANN
DÁVID
KÖNYVTÁRA

B. 322.

רבינו יוסף קארו.

כולל

כל הקורות אותו מיום נחו מרחם אמו ופעלתו בשדה
הספרות, עד יום לקחו ד' שמימה.
נערך ונסדר עפ"י מקורים נאמנים

ס א ת

היים דובעריש פֿריעדבערג

ב ק ר א ק א.

הוצאה מסביע, דראהאביטשער צייטונג.

דראהאביטש

בדפוס א. ה. זופניק

תרנ"ז.

Rabbi Josef Karo.

Sein Leben und Wirken.

von

B. Friedberg,

Krakau.

Separat-Abdruck aus der
«Drohobyczer Zeitung».

Drohobycz.

Druck und Verlag von A. H. Żupnik

1895.

מזכרת חן

לכבוד

הרב החכם הכולל

Dr. L. Lewysohn

ה'י"ג

מקמר מגש לאזכרת אהבה

מאת

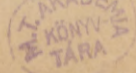
המחבר.

ליון ה'ס"ח משה' יצחק' רובין ז"ל ב'אדר' תר"ח

אלהים עולים ויורדים ושם בקשטיליא רבתי המהללה הרבצתי תורה וישיבה והלכו אחרי ממלכות פורטוגאל קריאי עדה נשיאי מטות אבותם ראשי אלפי ישראל הם ארביץ תורה ביניהם ושכנתי בתוכם ונאספו שמה כל העדרים וגללו את האבן מעל פי הבאר אבן השתיה שממנה הושחת העולם לשמוע ללמוד וללמד הרבה תורה מחברי ומתלמידי יותר מכלם, תלמידים לרואיהם כמו האור לעינים והם נראים עלי ארץ כככבים בשמים ובהיותנו שמה, שמה החזיקתנו שמועה שמענו מאת מלך ספרד וציר כגוים שולח כלה גרש יגרש כל היהודים הנמצאים במלכותו וכל מקום אשר דבר המלך ורתו מגיע אבל גדול ליהודים ורבים מעמי הארץ ממרים דתם, וגם מלך פורטוגאל אחר שש שנים שש הנה שנא ה' פשע ויאמר השמד להשמיד ולאבד, ואומר מי יתן לי אבר כיונה אעופה ואשכונה, ברוך ד' כי הפליא חסדו לי ועבר בים צרה, כי מעבר לים הוא וברחתי לארץ תוגרמה לעזרה. ע"כ תוכן דבריו, אחרי זמן מה כאשר נדרו פה ושם נכסוף נכסף דודו הר' יצחק לנסוע לארץ הקדושה (5) לחונן את עפרה, ואביו הר' אפרים וכל יוצאי חלציו ילידי ביתו התישבו בעיר אַנדריאנאפליא, (אדריאנאפליא).

מה מאד נאמנו דברי המלך החכם מכל אדם : "גם בטעלליו יתנכר נער" : כי רבינו יוסף בעודנו היה רך בשנים כבר היה מלא דעת זקני חכמים, וכל רואיו אשר הביטו עליו בעין בוחנת חזו בו כשרונות נעלים נשגבים ונפלאים אשר חנן ד' אותו בהמה, וכי לנדולות נוצר. הנה כי כן, הוא היה נזיר אלקים מיום גחו מרחם אמו, משרש רבי יהודה בר אלעאי (6) זכה כי שלח ד' אליו מלאך הרובר אתו עמו, ומגלה לו רוי וסתרי תורה, ובכל פעם טרם בואו אליו קרא : "ד' עמך גבור החיל", פעם אחת הגיד לו : (7) "הלא הקב"ה וכל בני מחיבתא דרקיע תבעין בשלמך בגין דאת עסיק באורייתא תדיר ומתדבק למיהדר כתיובתא ואת עתיד לאתוקדא על קרושת שמים דמרך !" ופעם אמר אליו (8), "אלו היית יודע כמה עולמות אתה בונה וכמה עולמות אתה מספיד בעת שאתה מספיד, לא היית מספיד אפילו שעה אחת, לכן תתחזק ליהר כל מחשבותיך לי ואם כה תעשה אזכך שיעשו נסים על ידיך כמו ע"י התנאים וידעו כל העולם כי יש אלהים בארץ." רבינו בעצמו יספר (9) כי "ליל שבת כ"ג לטבת אכלתי הרבה ושתיתי יין ואח"כ שתיתי מים הרבה יותר מדאי ולא יכולתי לשנות משניות בתהלת הלילה, ואחר שישנתי והייתי מרגיש כובד בראשי כאלו לא ישנתי וחזרתי לישן ונתעוררתי קרוב לאור היום וחשבתי כי נשכחתי מלהפקיד כפעם בפעם וכיון שהאיר היום והנה קול אומר ה' עמך כו' הגם כי חשבת כי נטשתיך עזבתך שכחתיך לא כן עשיתי אע"פ שהיה ראוי לעשות לך כן מסני

חיים נו' 696 ננאל וננונו זכ"י פלפולים ומידוטים. — (5) נסו"ס ת"י כתב : ולא היה לי פנאי לנביין ולפספס זום, כי היה דרכי נמוך לילך לארץ ישראל, — (6) ר"ס ספ"ג ח"א אות יוד נו' 165. — (7) ונגיד מייסרים פ' ויטב. — (8) סס וטס. — (9) סס. — (10) סס פ' מטפטים. — (11) סס"ג ח"ב אות ז' נו' 59. — (12) סג"מ

שאתה נששתי עזבתי שכחתי ואותי השלכת אחר נוך כו'. הרזין האלה אשר גלה לו המלאך הדובר אתו כתבם רבינו בעצמו בכתיבת ידו השתורה והובאו תחת מכבש הרפוס מקדם קדמתה עד פ' אחרי ע"י האלוף הר' יצחק בינגא איש ירושלים, (ד' לובלין שנת ת"ו.) אחרי כן אנה ד' הכתבים הנשארים ליד הר' אלישע אשכנזי והוציאם לאורה ברפוס וויניציאה שנת השק"ט. —

בעיר אנדרניאפאליא הגה רבינו בתורת ד' יומם ולילה כאות נפשו, לא מש מאהלו אהל של תורה עדי התרומם שיאו וזכה להקרא כפי גאוני דור ההוא בשם הכבוד "מרן" ושמעו הטוב הלך הלוך וגדול כקול הפעמון עד אשר הגיע לאזני הרב מהו' יצחק סבע (בן הרב מהו' אברהם סבע מחבר ס' צרור המר עה"ת, אבי הגאונים מ' יעקב סבע, הבא בתתום ביחר עם גיסו, ומ' שמואל סבע הנזכר בת' תומת ישרים ס' קל"ב, ות' כ"י אה"ע ס' א') אשר ישב שמה בעת ההוא, כי גם הוא היה ממגורשי ספרד, וקח אותו לו לחתן, ויתן לו את בתו לאשה, ומזכירו בכ"י או"ח ס' תכ"ה. —

המלאך "המגיד" לו רזי תורה מקדם, לא פסק מדבר אתו בכל עת, כי לא פסק פומיה מגיוסא גם כי קמו עליו מרי נפש וישטמוהו הם השר קצקפוני עם אשתו צרעיתא (10) אכן ד' נגף אותם לפניו והצילו מקף כל אויביו ומכל הקטנים עליו לרעה. —

הרב חיד"א יספר (11): "ודע שקבלתי מאדם גדול בחכמה ויראה שקבל מרב גדול שקבל מזקנים שנתגלה בדור מרן ז"ל ישויו הרמ"ק והאר"י וכל קדושים עמהם סיעתא דשמיא שישראל לפי הדור היו צריכים לספר זה, (ר"ל כבית יוסף) שיקבץ כל הדינים ויגלה שרשיהם לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, ובאותו הדור היו נמצאים שלשה רבנים ראויים לזה והם הרב מהר"ר יוסף טאיטצק (12) והרב מרן, והרב מהר"י בן לב, וזכר אחד מהם היה ראוי למלאכה

יוסף טיטלצק היה ויולאי ספרד ונהג נשיאתו בשאלוניקי, והיה חזרו של הג"מ לוי נ' יעקב לבית חזיב, (כנצואר בת' הרי"ט) וכתגדלו יחד יותר נעשרים וחמש שנה, וכתשובותיו הנדפסות בסו"ס שארית יהודה (ד' שאלוניקי ש"ס) דף ע' ע"ב כתב: "חי נפשי בכל כ"ד שעות איני נהנה ונהם לחיי גופי רק ששה שעות וכל הי"ח שעות איני לריך לתמידין כסלכתן ומהשם שעות הגז' איני לריך לסוליא בדברים נחוץ", ע"כ. והרב צעל ס' ראשית חכמה כתב (שער הקדושה פ"ז): "ושנענתי שהחכם כהר' יוסף טיטלצק ע"ה מ' שנה לא ישן צונטה מולעת אלא נשצת לשצת ואמרו שהיה דרכו לישן על גבי תיבה אחת ורגליו תלויות והיה קם בחלות ננעט ולא ידע אדם עד אחר נייחתו שספרה אשתו". והוא צעלנו כתב בלחת מכתבותיו: "זה לי יותר מלי שנה אשר בכל גלילות טורקי, ויותר נע"ו שנה שלא היה כנוה בכל הגלילות הנזכרים בחכמה ובזנין, ונפי תורתו היו חיים כל גלילות רומניא", עכ"ל. —

נגדולי תלמידיו היו הגאונים מ' אליעזר אשכנזי צעל נעשי ד' והרב מ' נשה אלשיך, (בהקדמת הרב צרוך קלנאחי לס' האלשיך.) והרב צעל נהרשד"ם, והר"מ אלנישנינו, ומרן מזכירו בהלכות נקואות ובהלכות עבודה, ומזכר גם בת' אהלי שם ס' רי"ג, ואלה הספרים אשר חזר. לחם סתרים על דכאל ומ"ו (ד' וויניציאה ש"ס"ח.)

זה והסכימו מן השמים ותנתן דת ע"י מן הקדוש מפני ענותנותו היתרה" עכ"ל.
 והנה כשנת רמ"ב התחיל לחבר סידורו על ארבעה טורים מרכיבו יעקב בן
 הרא"ש ז"ל, בספירושו זה אסף וקבץ כל הרעות מכל הפוסקים ומכל שו"ת של
 כל ההלכות שהיו עד זמנו ועשה מכלם פסק ההלכה (18). כשנת רצ"ב כבר היה
 נודע בתבל בין כל יושבי חלד לגאון מפורסם ורבני עיר סופיא (אשר במדינת
 בולגאריא) הציעו לפניו ספיקותיהם, ועל טופס הכתב הוא ששלחו אליו (14)
 חתמו ביום ה' כ"ו לירח ניסן שנת רצ"ב, בנימין בר מאיר הלוי ז"ל דיין, נפתלי
 בר יצחק הכהן דיין, אהרן בר יוסף סגן הרופא (15) דיין, אברהם בר עקיבא
 הכהן דיין, יוסף בר יחיאל הלוי סג"ל ז"ל דיין, ועד שאלתם השיבם רבינו יוסף
 פסק ארוך, ובסוף תשובתו כתב: "...וכבר כתבתי שצריך לבדוק זה חכם מפורסם
 סומחא וירא שמים כו' וכדי שלא להשיב פני שואלי ריקם כתבתי: על ספר
 והסכמתי להתחיל בדיון זה משום דדיני נפשות מתחילין מן הצד ואחר יבואו
 רבותינו בעלי ההוראה ויגמר הרין על ידיהם, ואשתה בצמא את דבריהם, נאם
 המרוד ועלוב יוסף בכמהר"ר אפרים קארו זלה"ה". —

בשנה היא ורבינו ישב על כסא מלכותו (מאן מלכי רבנן) וכבר היתה
 אהבה עזה בינו ובין הגאון המקובל הר' שלמה בן הר' משה בן אלקביץ (16)
 הלוי, ושאלו זה את זה שאלות בענינים שונים, ות"י הרב מחבר ס' "סדר
 הדורות" היה נמצא קובץ ישן כ"י ביאור מאמר הזהר בראשית בס' ויעש את

פורת יוסף על קבלת (סס ושנח"ה). גם בתוך ס' לשון הזהב (סס ושנח"ה) נדפס
 ממנו בלור קלט וזמורים, (ראה בנפולא הר"ס באצער כ"י לבלורי ר"י הפניני) ובלור"ח
 נו' 632 נמלא ממנו בכ"י פירוש ח"נו חנ"ה דניאל ועוד פסוקים נפרדים, ע"כ. —
 (18) בהקדמתו לטור ח"ה, וראה שפתי יסנים אות ט' נו' 8, — 14) בתשובותיו על
 ח"ע דיני עכו"ם ונסיח לפי תונו ס' ח'. — 15) אולי הוא ה"י יוסף רופא המזכר
 בשלשלת הקבלה שהיה נמשפתת יחיאל. ע"ס. — 16) הרב אהר"ס הלוי חלקב"ץ היה
 בתחלה באנדרינאפולא ושמה חצר ספרו היקר "ברית הלוי" בלור ההגדה של פסח
 צבגלה ובנסתר (לור"ח נו' 123). וקרא ספרו זה ברית הלוי כי כרת ברית עם חכמי
 ורצני אנדרינאפולא, (ס"ג ח"א אות ט' נו' 26). ח"כ נסע לעיר סאליניקו ושמה
 לקחו לחתן הר' יצחק כהן והוא שלח לו לנפש בשנת רפ"ט ציוס הפורים את ספרו
 "ענות הלוי" הנדפס אח"כ בזוויניליאה, (שנת שנו"ה). והרב הנקובל האלפי הר' גשה
 קירדובירו נמחר ס' הפרדס (ועוד הרבה ספרים יקרים) היה תלמידו ובעל אמותו,
 (קורא הדורות דף ל"ו ע"א). והוא נמחר סומר לכה דודי המומרים בכל תפלות ישראל
 להכנסת שנת, ועוד חנר אילת אהבים על שה"ס (ד' וויניליאה ט"ו. 3). שרש ישי, על
 מגלת דות, (קוטטא השני"ח) עבודות האהבה, בית ד', (סה"ד) אפריון שלמה, הוא
 פירוש על ח"ך, נשמו שלשלמה על עניני זיווג, שומר אמונים על יסודי הדת, לחס
 שלמה על תקוני סעודה, (תולדות גדולי ישראל ל' 381) ותחת יד הרב ז' רפאל נטע
 ראצינאוויטץ ז"ל היה בכ"י ע"ז פרקו בקבלה, וגם הוא בא בחתום בחזרת גלוני לפת
 על המעשה גדול שהיטה בלרפת הנדפסת בס' נשמת חיים קאנור ג' פרק עשירי, והרב
 ז' לבי היטס קאידנובר בספרו קצ היסר פרק פ"ו מביא צענין מיתחו ספור הסמוי.
 וראה גם שהעיר על דבריו הח' לאנדקסוט בספרו עמודי העבודה ח"ג עמוד 310. —

שני המאורות שהשיב הג"מ שלמה להג"מ יוסף קארו, ויהי ביום חג השבועות
בלילה נדרו שינה מעיניהם, והג"מ ישעיה הלוי הורוויטץ העתיק בספרו "שני
לחות הברית" (של"ה מסכת שבועות) מה שמצא כתוב בכתב יד הג"מ שלמה
הג"ל וז"ל: "דעו לכם כי הסכמנו החסיד גר"ו ואני עבדו ועבדיכם מהחברים
לעמוד על נפשינו ליל שבועות ולנדר שינה מעינינו ות"ל כן עלה בידנו כי
לא הפסקנו רגע רק אשר תשמעו ותחי נפשכם וזהו הסדר כו' וכל זה באימה
ביראה בנינו בטעם לא יאמן כי יספר ואח"כ למדנו כו' ובעת שהתחלנו ללמוד
המשנה ולמדנו שתי מסכתות זיכנו בוראנו ונשמע את קול המדבר כפי החסיד
גר"ו קול גדול בחיתוך אותיות וכל השכנים היו שומעים ולא מבינים והיה
הנעימות רב והקול הולך וחזק ונפלנו על פנינו ולא נשאר רוח באיש לישא עינו
ופניו לראות מרוב המורא והדיבור ההוא מדבר עמנו והתחיל ואמר שמעו ידידי
המהדרים מן המהדרים ידידי אהובי שלום לכם אשריכם ואשרי יולדתכם אשריכם
בעולם הזה, אשריכם בעולם הבא אשר שמתם על נפשכם לעמרני בלילה הזה
אשר זה כמה שנים נפלה עמרת ראשי ואין מנחם לי ואני מישלכת בעפר
חובקת אשפות ועתה החזרתם עמרה ליושנה התחזקו ידידי התאמצו אהובי שמחו
ועלצו ודעו כי אתם מבני עליה וזכותם להיות מהיכלא דמלכא וקול תורתכם
והכל פ"כם עלה לפני הקב"ה ובקע כמה אורדים וכמה רקיעים עד שעלה
ומלאכים שתקו ושרפים דמטו והחיות עמדו וכל צבא מעלה להקב"ה שומעים
את קולכם והגני המשנה האי המייסדת את הארס כאתי לדבר אליכם ואם הייתם
עשרה הייתם מתעלה יותר ויותר אבל עכ"ו נתעלית' ואשריכם ואשרי יולדתיכם
ידידי אשר נדרתם שינה מעיניכם ועל ידיכם נתעלית' הלילה הזה וע"י החברים
אשר בעיר הגדולה עיר ואם בישראל ואין אתם כאותם השוככים על מסות שן
שינה שהיא אחר מששים במיתה וסרוחים על ערסותם ואתם נדבקתם בד' והוא
שמח בכם, לכו בני התחזקו ואמצו ועלצו באהבתי בתורת' ביראתי, ואלו הייתם
משערים אחד מאלף אלפי אלפים ורוב רבי רבבות מהצער אשר אני שרויה בו
לא היתה נכנסת שמחה בלבבכם ולא שחוק בפ"כם בזוכריכם כי בסכתכם אני
מושלכת בעפר לכן חזקו ואמצו ועלצו בני ידידי המהדרים ואל תפסיקו הלימוד
כי חוש של חסד משוך עליכם ותורתכם ערבה לפני הקב"ה, לכן עמדו בני ידידי
על רגליכם והעלוני ואמרו בקול רם כיה"כ ברוך שם כבוד כו'. ועמדנו על
רגלינו וקמרי הרצינו משתרין ואמרנו בקול כאשר נצטוונו וחזרוואמר: אשריכם
בני שובו אל לימודכם ואל תפסיקו רגע ועלו לארץ ישראל כי לא כל העתים
שוות ואין מעצור להושע ברב או במעט ועיניכם אל תחוס על כליכם כי טוב
הארץ העליונה תאכלו ואם תאבו ושמעתם טוב הארץ תאכלו לכן מהרו ועלו
כו' את כל הרברים האלה דבר עלינו ושמעה אזנינו ורבות כהנה וכהנה כו' וגם
ביום לא הונח לישין כי דרוש דרש החסיד גר"ו אחר המנחה כו' ואח"כ כחצות
הלילה חזר הדיבור פעם שנית ודיבר שיעור שעה ויותר וחזר לשבח הענין
הלימוד ההוא ואמר ראו השמע עם קול מדבר בכם שאל אביך ויגדך זקניך

ויאמרו לך אם זה כמה מאות שנה שמעו או ראו כדבר הזה ואתם זכיתם בו ופקחו עיניכם ממה שהכשח בקונטרס הזה במראה אחרונה כי נדר החסיד ואני לשבת בארץ כו' כה דברי לשוני אחיכם שלמה הלוי אלקוויץ, ע"כ.

רבינו יוסף שמע לקול המלאך „המגיד אליו סתרי תורה“ לנסוע לאה"ק, אכן בבואו לעיר שאלוניקו והתראה שמה פנים עם הגאונים מוה' יוסף מאיטצק, ומוה' יוסף בן לביא, (מחבר שו"ת מהר"י בן לב) ועוד הרבה גאונים שהיו שמה והתעלס אתם באהבתה של תורה, לכן נכסוף לתקוע שמה דירתו, אכן המגיד הזהיר אותו שלא יתישב בשום מקום רק יסע בדרך נכון לאה"ק, והבטיח אותו כי כאשר יסע שמה יפקוד ד' את אשתו (17), כי לא זכה להבנות עד הנה מאשתו. ויהי ביום ה' ח' תשרי הגיד אליו (18): „הא כיון דגמרת כל שיתא סדרי משנה ענני עומד עליך דהיינו כלל ז' ענני כבוד מתחברי כחדא ומלוין יתך תדיר לכן איתקף תדיר בדחלתי ואוריית, לא תפירד מיניהון אפי' רגעא חדא והא בזכות האי שיתא סדרי דגמרת תזכה למיסק לארץ ישראל וללמוד וללמד ולהיות לך בנין ובני בנין, ע"כ. גם תקן שמה בעיר שאלוניקי את ספרו (19) והסכים שמה בחברת הרבנים משמה על ס' „ברכת אברהם מהג"מ אברהם בהג"מ שלמה פרויש והוא פלפול ארוך וביאור גדול על ברכת נטילת ידים ויותר משלש מאות דינים כלולים בו עם מפתח להדינים“ (20) הנדפס אח"כ בוויניציאה שנת שי"ב, ובאו בחתום בראש הספר זא"ו: הר' עזריאל דאיינא בכמר שלמה שנת כרע רב"ץ כארי כו', הר' יוסף קארו, הר' אברהם בן יעיש, הר' אליא הלוי במהו"ר בנימין, הר' אברהם במהו"ר יו"ט ירושלמי, הר' שלחיה כהן כמ"ה דוד, הר' אהרן מטראני, הר' יעקב ישראל, הר' שלמה כמ"ה מזל טוב, הר' מנחם כמ"ה שלמה ממיזיתרא, הר' משה בר יחיאל הלוי, הר' חס בהר' דוד יחיאל, הר' יעקב פאלאק (21), הר' שלמה דלאקרוט כמ"ה מתתיהו (22), (ראה ישרון שנה ה' צד קנ"ד). במשך השבועות אשר ישב שמה והנה בפתע פתאום עולמו חשך עליו כי לקח ד' מעל פניו מחמד עינו היא אשתו היקרה הלכה בדרך כל הארץ וחיי לכל ישראל שבקה, ותאכל עליה, ואחרי תום ימי הבכי והמספד לקח לו שמה לאשה בת הר' חיים ן' אלבלג, ומזכירו בכ"י אור"ח ס' שט"ג בזה"ל: וכיוצא בזה מצאתי שכתב מורי חמי הרב החסיד הגדול הר' חיים ן' אלבלג ז"ל.

מעיר שאלונוקי נסע לעיר קונסטאנטינאפול לשנת על ספינה ולשוט לעיר

(17) ונגיד נשכים עמוס. — (18) סס פ' אחרי. — (19) סס עמוס. — (20) לטון צעל שפתי יסנים. נספרו סס אור"ח צ' נ"י 110. — (21) הר' יעקב פאלאק הלזיה הוא הראשון נחבר הגהות על סג"ג (שו"ת צלל סנע ס' נ"ו) וסיה ריש מטיבאל גם צעירנו קראקא, (תורת חטאת כלל ד' דין ג') וקורות זננו נדפס בצלריכות בס' קריה כאלונה (מלך 300 וסללס) וע"ד הנתנגדים על חילוקיו ראה נספר הסגתי נכורים ספה אור"ח, (נצאנר קורות סדר הלמוד). — (22) הרב נ' סזח"ס ס"ה, כתב סנה (בישרון) אולי היא אזי ר' נתתיהו נחבר ס' „לל העולם“, וס"י סערי אורה, ורבו

צפת 23), גם שמה קבלו אותו הרבנים בסבר פנים יפות, כי כבר היה נודע בתבל, ורבינו יוסף באהת מתשובותיו (24) כתב: „ובכואי לאיץ הלזו צפת תוביב מאנדרינופאלא עברתי דוך קונסטנטינא ליכנס בספינה ושם בקושמו יע"א הראו לי צוואה אחת מאיש עשיר איני זוכר שמו עתה שהיתה עשויה וואקי"ף בעש"ג ונ"כ אמרו לי שזהו מנהג השרים כדי שלא יבואו בניהם לירי עניות" עכ"ל.

שנת בואו לעיר צפת לא נוכל לדעת בבירור, כי לא הזכיר בשום מקום, אכן זאת ידענו בבירור כי בערך שנת רצ"ה כבר היה שמה בצפת ונסמך ע"י הג"מ יעקב בירב ביחד עם הגאונים מ' משה מטראני (בעל המבי"ט) הר' אברהם שלום, (משאלוניקי, ואח"כ התישב בצפת, של"ה דף ק' ע"ב) והר' ישראל די קוראל, (אבן שמואל צד 37) והג"מ יעקב בי רב העיד עליו שמים וארץ כי באותו הדור שסמך את החברים הנזכרים היה בסכנה גדולה קרובה לההוא דר' יהודא בן בכא, (בסנהדרין). ובכח ההוא שנסמך רבינו יוסף סמך גם הוא לתלמידיו הגאונים מ' אלישע נאליקו, מחבר באור על שה"ש, קהלת, ומגלת אסתר, (ד' וויניציאה) ותשובותיו בכ"י הזכיר הרב בכנסת הגדולה, (ש"י אות ש' נו' 9) הר' משה קורדוביו, מחבר ס' הפרדס, (ראה שם שער ספר האצילות פ"ג) והר' משה אלשיך, מחבר ס' תורת משה אלשיך על תנ"ך, ושו"ת מהר"ם אלשיך, אשר סמך אח"כ בכח ההוא את הג"מ חיים וויטאל, ביום ד' אלול שנת ש"ן 25). בשנת רצ"ו כבר היה בצפת במעמד הגאונים, וישבו עמו כסאות למשפט והתמו זא"ו. (אבקת רוכל ס' קכ"ד) : נאם הצעיר יוסף קארו, משה בר יוסף מטראני, ישראל בר מאיר די קוראל 26), משה בר חיים אלשיך, חיים החבר 27), אלישע נאליקו, יעקב בי רב, משה גאלאנטי 28), יוסף פיסו 29), שבת מנשה, אברהם ארואטו 30), משה עונקינרא, יצחק ארחא, משה ברוך, דוד נאבארו, משה בר סעדיה, שלמה אבסאראן 31). —

שמה בעיר צפת הקהיל רבינו יוסף קהלות וגם דרש דרש לפניהם דרשות נחמדות 32), ושמה השלים את ספרו היקר ביום ד' י"א אלול שנת ש"ב (בקר)

בקבלה של הגאון בעל הלבושים. — 23) אבקת רוכל ס' ע"ג. — 24) סס. — 25) ראה סה"ג ח"א, אות ח' נו' 21, — 26) רצו של הג"מ נזכרתי הסכן נזכר ס' שפתי כהן עה"ט. — 27) [סס אציו היה הר' יחזקאל], נזכר עוד נתי' נהר"ם אלשיך ס' ג', ח' נזי"ט ס' רפ"ז — 28) היה הגאון נהר"ם גאלאנטי הזקן וגם הוא היה נסמך נהר"מ יוסף קארו זין הדברים אשר הזכרנו לעיל, וראה סה"ג ח"א אות ט' ס' 111. — 29) ראה סס ס' 129 וזכר' אבן שמואל לך 10 נזי"א כי נזכר הכנה פעמים 33), והיה נזכר של הרב הר' שלמה עתייה. — 30) הרב הזה ז"ל נחמוס על המעשה גדול שהיתה זלפת הכדפסת נכ' נענות חיים (נהר"מ נחמה זן ישראל) נזכר עלי' פרק עשירי. — 31) ז"ל אבסאראן, כי כן חתם א"ע בתשובתו הכדפסת זאבוקת רוכל ס' קנ"ח, וכתב"ג ח"א אות ט' נו' 18 נזי"א כי נזכר נכ' חרדים, ח' נהר"ם, נהר"מ אלשיך נעשי חייא, נעשטי שמואל, ונפטר שנת ה'תק"ל, (הר"א לאניאדו חתנו של הר"ם ל נספרו ונגן אברהם דף קנ"ח). — 32) ראה סה"ג פ"ב אות ד' נו' 60. —

וביום הש"ק י"ב לירח ניסן אמר אליו המגיד כי יקרא את שם ספרו "בית יוסף" (33), אכן שמחתו לא היתה בשלמותה כי אשתו היקרה הלכה לאור באור החיים, ולהתענג מאור אשר יורה שמה שבעתים, והוכיח לו לאשה בת הרב המובהק הר' זכריה זעבליש אשכנזי, אשר חתם ביחד עם הגאונים (בת' אבקת רוכל ס"י קט"ו) הר' דוד בן זמרא, (ה"דב"ו) והר' דוד ווראנק (34), ומזה נוכל לשער כי לא היה קטלי דקיימא באנם. — (גם נדפסות מאתו איזה תשובות שם בס"י כ"ט, ל', ל"א, ע"ש). —

עם אשתו השלישית ראה חיים נעימים, אכן לא היו לה בנים, ועל זה הוגד לו סוד כמוס מאת המגיד (35) הדובר אתו עמו, ויחפלל יוסף אל ד' וישמע ד' צעקתו וזעקתו ותלד לו בן נחמד אף נעים ויקרא שמו שלמה, כי מד' שאלתיו, ויחכם שלמה וילך הלוך וגדול עד כי נתקבל אחרי כן להיות בין רבני קונשטנטינא (36). וישב יוסף בטח על כסא מלכותו, ויתעסק עוד בהגהות ספרו בית יוסף והשלימו בשנת שי"ד (ד"ש) והכינו לשלח אותו לבית הרפוס, וקצר אותו וקרא שמו "שלחן ערוך" עפ"י עצת "המגיד" (37), והדפיסו בשנת חשב"ה (1555) בהכפר בירא אשר בגליל העליון, וכראשית שנת שי"ח שלח את הרב הר' משה ן' שושן (38) לעיר סביוניטה להדפיס שמה את ספרו "בית יוסף" על סור חו"מ. וז"ל השער :

"חשן המשפט עם פירושי וחידושי הגאון עיני העדה ריש מתיבתא
 "בקרית צפת כמהר"ר יוסף קארו יצ"ו, אשר בזרוע עיונו קבץ כל
 "הרעות ותילי תילים שר הלכות חדשות גם ישנות לא היתה קריאה
 "אשר שגבה ממנו את הכל העלה על ספר סביבות החבור הלז
 "נקרא שמו בית יוסף ה' יוסף לו ארך ימים ושנים טובים
 "וכאשר זיכה את הרבים ללמד אותם דעת ודרך תבונות כן זיכה
 "להזות בנועם ד' באור החיים.

ואופן וסדר באוריו וחידושיו על מה אדניהם המבעו הכל רשום בהקדמתו ממנה "ישמע חכם ויוסף לקח".

"ואנחנו הנצבים על מלאכת הרפוס במצות הנעלה אבינו כמר טוביה סואה
 "יצ"ו מאשר ידענו שאין מקצוע בתורה כריני ממונות וכי נפש האב המחבר נפש
 "הבנים כאיל תערב לראות הספר הלז היקר מכהג ודר וסותרת חקיק בעט ברו'
 "ועוסרת למען יתעננו בגן עדנו וילקטו תפוחיו פרחיו ושושניו . . . ימצאוהו
 "ולבקים יפקדוהו כי תועלת הספר גלויה וברורה לעיני כל יודעי דת ודין, והגה
 "ששמשנו במעשיו של כמר משה ן' שושן שלוחו של הרב המחבר ומצאנו ראינו

(33) מגיד נישורים פ' לו. — (34) הר' דוד ווראנק הלזה חתם גם גם' כתר תורה שנת
 ט"ם, (אכן שנואל ל' 58). — (35) נ"י פ' ויטס, (36) הרב סיד"א צנס ס' דת
 ודין ס"י יו"ד, ראה סה"ג ס"א חוט ש' כ"י 64. — (37) נ"י פ' לו. — (38) הר' יוסף
 ן' שושן הלזה הוא תלמוד הג"י גללאל בעל הסיטות, (סו"ת נהרי"ט לאהלן ס"י ק"ס)

„בו. . . ובשמאל רוחה ולא ימין מקרבת כותב שטנה על הרפסת הספר ומבקש
 „נכלי דתות לעכוב או להשהות הדפסתו מדחי אל דחי כי זה שנתים התנהג
 „בעצלתיים ואחרי אשר יצא מפיו צדקה וגזר אומר להדפיסו הדר ביה מההיא
 „וידיו נטויה בכח דיני האומות להוציא הספר מירינו ולבטל הדפסתו עם תואנות
 „והתנצלות אשר אין להם שחר לכן קמנו ונתעודד עם היותו עומד על ימיננו
 „לשטננו והתחזקנו בהדפסתו כיד ד' הטובה עלינו, וכדי לפרסם האמת אנחנו
 „מודיעים כל זה כי עם היות זה משה נלחם בנו מלחמת תנופה וכל מעשיו
 „יולדו להרפ"ה מכל מקום לא נסוג אחור לבנו ולא רפו ידנו מלכנס בעובי
 „הקורה כי מגמת פנינו הוא להפיק רצונו איש אלקים קדוש מחבר הביאור הנ"ל
 „ולהרחיב הודעת טבעו בעולם למען יבקשו תורה מפיהו בכל מדינה ומדינה ובכל
 „עיר ועיר ויאמרו הלכות בשמו הן בעודנו חי עמנו היום ובזה יהי קורת רוח
 „ג"כ לכמה תלמידי חכמים ותלמידים ואנשים רשומים אשר הרבו תלונתם כל
 „היום על אחור הדפסתו כי ידעו היות בו מהתועלת מה שלא יעלם, ואין כוננתו
 „להגדיל שמנו ולא להתעשר בספר הלז רק למצא חן ושכל טוב בעיני אלקים,
 „ואדם, הוא הרב המחבר כאשר ראוי ומחויב להיות רחים ומוקיר ורחיל מרבנן,
 „ובפרט ליחיד שגלה כמהו אין הרור יתום שהוא בתוכו והרי אנו מדפיסים לשם
 „המחבר הנ"ל סך שמנה מאות מהם מבלי תקות שום ריוח ותועלת זולת מה
 „שנוציא בהדפסתם כו' (39). —

„ותהי ראשית המלאכה פה סביוניטה אשר היא תחת ממשלת הארון
 „ויספיוזיאן גונזאנה קולינה יר"ה ביום ד' מרחשון ש"ח לפ"ק, בבית הזקן ונשיא
 „פנים כמר טוביה יצ"ו בכמ"ר אליעזר פואה זצ"ל". —

עודנו יצא מתחת מכבש הדפוס „ובכל מדינה עיר וכפר נחפשו ספריו
 „אין בית אשר לא נתמלא כלו מאור תורתו" (40), והרב חיר"א יספר (41): „שמעתי
 „שכאשר יצא לאור ס' בית יוסף אמר הרב מהריב"ל שס' זה ממעט הבקאות
 „וגזר על תלמידיו שלא ילמדו בו, והם היו לומדים לפניו ס' המורים והוא היה
 „אומר מקור נפתח לכל דין מהש"ס ומאז הימים לא אירע שנעלם מהרב מהריב"ל
 „שום מקור דין ברוב בקאותיו, ואחר הגזרה הנזכרת יום אחר למדו דין אחד
 „והרב לא מצא ידיו ורגליו בבית המדרש ונעלם ממנו הבקאות וטרה בחפוש
 „אחר חפוש פשפש ולא מצא. אז אמר הרב מהריב"ל נראה שמן השמים רוצים

וצא גם הוא נחמסו צין הסמונים צכ' כתר תורה. — (39) הנני להעיר פה אהן הקורא
 כי ננאלו ת"י ג' טורים נהדפסו הסוף, והדברים האלה נהן „ואלכסנו" עד פה לא מלאתי
 נדפס רק על עור אחד. —

(40) הרב נהסר"י ניינץ צ"צ דרשותיו דרוס עשירי — (41) סה"ג מ"ג אות צ' כו'
 59. — (42) תלר זה נכתב ע"ד אונרס ז"ל בנמ" ברכות דף ס"ד, דרצ יוסף סיני

שם בית יוסף יתמשט בעולם לכו חזו, ובפתחם מצאו איה מקום הרין בהש"ם והתיר להם הגזרה, כי ראה כי הסוגיא היא היתה ידועה אצלו ונעלמה ונסתרה ממנו ודן בדעתו ששמים לו זכ"ו למרן ז"ל, עכ"ל. — והנה רבינו גם כי כל רבני דורו כרעו לפניו ברך בכל זאת הוא לגודל ענותנותו הרבה לא לבש ולא עטה את עצמו במעטה נאה וגאון גם שמנה בשמינית שהתרה לת"ח, ולדוגמא נעתיק פה אחד מהתארים הנכבדים שכתבו עליו (שו"ת אבקת רוכל סי' רט"ז):

"בית לחכמה כיתד תקועה, הצבה עמודיה שבעה, לכל המתנות מאסף, יושב על המשפט להסיר מכשולות, רוכב בשמי שמי המעלות, עדות ביהוסף, תורת אמת היתה בפיהו, ומזון לכולא ביה כי רב הוא, כבית יוסף יחיד בדורו, ככבב זרה, יושב בשבת תחכמוני ליישר אורח, טוב מחרוץ נחמד מכסף, וחוג שמים יתהלך מעל לרקיע, אצל אבני שיש מהור מניע, ובני רשף, סגן לוויה חכמה ודעת, יראת ד' היא אוצרו מהדעת, זאת בכל הארץ אליו תכסף פיו יגוב חכמה יהיב חכמתא להכימיא, הכל צריכין למארי חטייא, לאמר יוסף, ה"ה אבינו רוענו מנינו המאור הגדול צור מחסה למעו ולמגדול, מגן הדור מר רב יוסף, סיני ורבה עוקר הרים (42) בימינו ובשמארו נר אלהים נשמת קרבנו חיים ברצונו תמיד יעמד לנו עטרה לראשנו וימינו ימין רוממה תסעדנו בימינו תושע יהודה ישראל ישכון לכטח במהרה בימינו."

ועוד תארים גדולים ונכבדים כאלה למאות ימצא הצופה ומביט בספרו אבקת רוכל, "כי תלמידיו אנו ומיטו אנו שותים" (43) "ושקול בדורו כנגד סנהדרין" (44). —

בימים האלה כשבת רבינו על כסא מלכותו הו"ל החלקים האחרונים מספרו בית יוסף, ואחרי זמן מה החל לבדוק את ביתו "בית יוסף" בחורין ובסקרין וסדר את ספרו הקטן "בדק הבית" הנדפס אח"כ בעיר שאלוניקי שנת שס"ה ע"י בנו הר' יהודה, והוא השמטות הגהות והוספות על ספרו בית יוסף, ושמה בתשובתו להג"מ אברהם בר' יצחק אפומארו במצרים כתב: "לא היה לי פנאי עשות אשר עם לבבי לתזור ולהשיב ידי על הגהות כל החבור הנדפס בענין שיהי' כלו בדוק ומדויק", ע"כ.

גם החל לחבר בעת ההוא ספרו היקר "כסף משנה" על ס' "משנה תורה" מהנשר הגדול רבינו משה בר מימון זצ"ל, והסבה אשר הסבה אותו לחבר ספרו זה יספר רבינו בעצמו בהקדמתו שמה זו"ל: "ראה ראיתי את אשר הואיל משה

וכנה עוקר הרים, ע"ס. — (43) לשון תלמידו ר"נ אלסיך נאנקת רוכל סי' ע"ג. — (44) לשון הג"מ יסודה עיינן בס' "צדקת דרוס עסיי. — (45) לאה הערה 30.

המאור הגדול בר מימון ז"ל באר את התורה הזאת תורה צוה לנו משה מורשה
 וחבר חבור הי"ד הגדולה על כל משפטי התורה כלה כלליה פרטיה ודקדוקיה
 ומי כמהו מורה בלשון קצר וצה כלשון המשנה והדרות הבאים אחרי קצרה
 ידם מלהבין דבריו ומלייר לעומק אמרותיו המהורות המזוקקות שבעתים גם נעלם
 מהם מוצא כל דין ודין מה גם כאשר השיג עליו הראב"ד ובכמה מקומות צריך
 נגר בר נגר דיפרקינן וגם הרמ"ק הגיה עליו ונמצאו דבריו כדברי הספר החתום
 כו' לכן קמתי אני הצעיר יוסף בן מהר"ר אפרים בן מהר"ר יוסף קארו זלה"ה
 ונתעודדתי ונתחזקתי ברחמי שמים והסכמתי לכתוב על שאר ספרי הרמב"ם
 מוצא כל דין ודין ולבאר דבריו כו' וקראתי שם הסי' הזה בסף משנה יען
 כי בו כוסף הנכספים להבין דברי הספר היקר הזה, עכ"ל. גם חבר בימים האלה
 "כללי הגמרא" על סי' "הליכות עולם" מהג"מ ישעיה הלוי בן ר' יוסף זצ"ל
 מארץ תלמיסאן (רכ"ז לפ"ק). הנדפס אח"כ (בוויניציאה שצ"מ.) ביחד עם
 פירוש יבין שמועה מהג"מ שלמה אלגאזי, ושמה בהקדמתו כתב: "ראיתי לכתוב
 "כללי הגמרא" להועיל למעיינים ובהיות כי קדמני בעל "הליכות עולם" ז"ל ומה
 בצע לכתוב דברים שכבר נכתבו לכן הסכמתי לכתוב חבורי זה עליו ולהוסיף מה
 שהשמיט הוא, ועל מה שכתב אדקדק בו ואכתוב מה שנראה לי." — לפי
 שהבאתי לעיל דברי המגיד שהגיד לו כי יעשו נסים על ידו לכן ארשום פה
 מה שמצאתי בשו"ת ר"י בן עמנואל מלאשאש (ד' ווינא תר"ך) צד 14, באיש
 אחד שלקח בת הלוצתו והג"מ ר"י דלשאש הנ"ל יצא ננדרו בחרב ויכהו ויחרטמו
 עד חרמה, והאיש ההוא נסוג אחור משמוע דבריו, ויכתוב הרב ר"י דלשאש
 הנ"ל להג"מ יוסף קארו, והוא השיבו בזה"ל: "הננו אתאנו אליכם על החתום
 להודיעכם כי נשמע אלינו כי איש אחד ושמו בינדיאון קרישאקאש הדר בעיר
 קארפינטראש אשר במחוז (וויניציאה) וינזאה, אשר הוא אצל אביניון תחת
 ממשלת האפיפיור, שזה האיש הלץ את יבמתו זה כמה שנים והלכה ונשאת
 לאחר וילדה בת וכשנרלה נשאה זה החולץ והוא אסור בקרובות הלוצתו כמו
 ששנינו במשנה פרק החולץ ביבמות כמו שידעתם וכבר נכתב פסק על זה כי
 הוא אסור לקיים אותה אפי' לאחר מיתת החלוצה ואפי' יש לה בנים ולכן אתם
 לומדי תורה ומתקיימי מצותיה וחרדים אל דברי התורה אתם מחוייבים לכוף את
 האיש הנ"ל אשר הוא נשוי עם בינא אישמרונאה בת ר' דוראנד שנשא את
 חלוצת שמה ביליטא בת קירנו ויראל ותרדפו אותו ותכופוהו עד אשר יגרש
 אותה ואם לא ישמע תמילו עליו למותא דרבנן נח"ש ותכריזוהו שני וחמישי בכל
 המחוז בכל בתי כנסיות ותורקו מרה בהם וכל העם ישמעו ויראו מלעבור על
 דברי תורה ואם לא יאבה תשמיעו לנו וגם אנחנו נייסר ונכריז אותו בארץ
 ישראל עד לאין מרפא לו אם לא ישוב ונחם כו', פה צפת אשר כנליל העליון
 תוב"כ י"ח ניסן שנת שי"ח"ה ליצירה.

יוסף קארו, משה בן יוסף מטראני, שמואל קווירקא, אברהם ארואינו
 (45), יצחק בכמר אברהם ארח זלה"ה, משה קורדואירו, משה נאנארא

46), משה בר יעקב זלה"ה אשכנזי, יצחק בכמר משה הרי"ן זלה"ה הלוי".
 והנה האיש הוא עמד במדרו, לכן שלח אליו רבינו יוסף חרם ושמתא
 ועל טופס החרם באו בחתום (שם צד 18) :
 "יוסף קארו, משה בר יוסף מטראני, יצחק בר אברהם ארח, שלמה הלוי
 47), משה בכמר (חיים) אלשיך, משה קורדואירו, שלמה אבסכאן 48),
 משה בר סעריה, אלישע גאליקו".

ורבינו יצחק דלמאש יספר שמה כי ד' הראה לנו נס שחדש ימים אחרי
 שנודע לו הנה"ש ולא שמע והיה עומד במדרו פגע בו ומת וגם חטטו את קברו
 כי לא קבלו קרוביו לסקול את ארונו כד"ן מת בנדוי. — אצנע אלהים הוא ! —

בטרם אפרד מאח הקוראים היקרים הצמאים והכמהים לשמוע חדשות
 ונצורות וביחוד מתולדות רבינו יוסף קארו אשר לא דברו אדותיו עד הנה חוקרי
 קדמוניות מאומה, לכן אסדר פה הרבנים שהציעו לפניו ספקותיהם ואשר רבינו
 החליף עמהם מכתביו, ה"ה, הראשון הוא רבינו הרמ"א זצ"ל (ראה ת' הרמ"א
 סי' מ"ז), אשר כבר היתה ביניהם אהבה עזה מקדם קדמתה, כי רבינו יוסף קנה
 למענו בצפת בעד מאה אדומים, תיקון סופרים" אשר ממנו כתב לו רבינו הרמ"א
 ז"ל ספר תורה 49) והרמ"א כתב שמה בסוף תשובתו (סי' מ"ח) : "אך עכשיו
 בשלה דעתי נגד דעת מעלת הדרת כבוד תורתו דמר", והמהר"ם מפאדוואה כתב
 שמה אל הרמ"א אדות רבינו יוסף זצ"ל : "קבלתי גם כתבך השני וכבר קבלתי
 אנודה של כתבים עם החבור אשר חברת להשיג על ססק הנאון הקאר"ו והיטבת
 לעשות כי מצאת פרכא על כל דבריו אך הארכת יותר מדאי לכתוב
 לפעמים שלא לצורך דרך ואין לומר כי לאיש כמוהו יספיקו דברים
 ורמיזות לבד". ע"כ. גם עם הרב המקובל האלהי רבינו יצחק לוריא (אשר
 עזו נוראותיו יספר בהקדמת ס' "עמק המלך") החליף תשובותיו (בסי' קל"ו).
 גם עם הג"מ דוד ׳ן זמרא (ראה מ"ש אדותיו בס' אבן שמואל צד 48) נשא
 ונתן וחתמו ביחד על הרבה פסקי דינין, ורבינו יוסף לגודל ענותנותו הניחו לחתום
 בראש (ראה לרונמא שם סי' ק"מ.) כי הרדב"ז היה גדול ממנו בשנים. הנאון
 המוסלא הר' יוסף בהר' אברהם ׳ן צאייה, אחד מגדולי דמשק. (שם סי' י"ד

46) הוא נמכר ס' לקח טוב, חותן הג"ע ישראל דקוריאל ואזי הג"ע ישראל נאגרא
 (ראה אדותו עמודי העבודה ח"ב דל 135). נפטר בדעסק ר"ח תמוה סנה האש"ס.
 (זכורים סנה א' 47) הוא הג"ע שלמה אלקבץ הלוי אשר דברנו אדותיו לעיל הערה
 16 — 48) ראה הערה 31 — 49) ראה המגיד סנה א' נו' 54 וסנה ז' נו' 16.
 המבשר סנה א' נו' 22 ועה"ל דל 11 — 50) הג"ע אליעזר אשכנזי נפטר בעירנו
 קלקא ציוס וא"ו כ"ז כסליו סנת שמו (פנקס סח'ק דף נ"ד ע"ב.) ונצטמו נאכדה

ועוד בהרבה מקומות) והרב חיד"א (שה"ג ח"א אות יוד נו' 163) ראה קובץ תשובותיו בכ"י. גם החליף תשובותיו עם הג"מ אליעזר אשכנזי מחבר ס' מעשי ד' 50) כאשר יכתוב הרב בעל שו"ת משאת בנימין (בתשובותיו סי' נ"ח). וז"ל: „וכן שמעתי מהחכם מ' אליעזר אשכנזי שנשאל מהרב הגדול מהר"י קארו ג"ע למה ועל מה מחמירין האשכנזים לאסור הכיסוי אפילו כשאינה ב"י. הג"מ אברהם בהג"מ משה אלשקר 51) שאל אותו להות דעתו באיזה ענין. (בתשובותיו על אה"ע דיני עכו"ם מסיח לפי תומו סי' ה'). הג"מ שמואל די מודינא (מהבר ת' מהרשד"ם) הציע לפניו ספקותיו, (אבקת רוכל סי' קמ"ז), הג"מ שמואל י' ווירגא היה מבית דינו (שם סי' קנ"ה, ונזכר גם בת' מבי"ט ח"א סי' רס"ח ובכסף משנה הלכות ק"ש פ"א, וראה קורא הדורות צד ל"ז ע"א ובמבוא הח' ווינער לס' שבט יהודה), גם רבני צפת הציעו לפניו ספקותיהם (א"ר סי' קס"א) והתמו שמה על טופס הכתב יעקב די קוריאל, אברהם שלום, משה בר יוסף מטראני. הג"מ, ישראל (בהג"מ אליהו מורחי) מחבר שו"ת פרי הארץ, (שה"ג ח"ב אות נ' נו' 44) כתב מכתב על פסק הג"מ יוסף קארו (אבקת רוכל סי' ק"פ). ורבינו יוסף השיב מכתב גדול על תשובתו ובסוף תשובתו כתב בזה"ל: „את כל הדברים האלה כתבתי במרוצה ותכיפת חמת המציק כו' המלאך המשחית בעם בדבר כו' ולולא זה אפשר היינו מרחיבים הדיבור לעיר עוד השנות אחרות על דברי החכם אך את זה ראינו מספיק כפי העת והזמן וגם מה שכתבנו לא ראינו להעתיק כל ראיות בקיאות מסקומות הנמרא הרומזים לענין הנז' כי אין כוונתנו להראות ניירות מלאים כמות רק דברים כלם איכות מעוררים לב החכם הנלכב לעיין ולהוסיף לקח דכתיב תן לחכם ויחכם עוד", ע"כ. גם הג"מ אליהו קאפסאלי (חנזכר גם בת' מהר"ם פדוואה סי' ל"ב, ע"ח). הציע לפניו ספקותיו (אבקת רוכל סי' ס"ר). ועוד הרבה גאוני ישראל ואדירי התורה הציעו לפניו ספקותיהם וקצרה היריעה מהשתרע.

עוד פרט אחד הנוגע לתולדות רבינו יוסף קארו אביא פה, ומתוכו יודע להקוראים כמה הניעה אהבתו לתלמידי חכמים, כי כבוא שמה לעיר צפת איש אחד אשר בקש לעשות כי גם ת"ח ישלמו מכס, וכאשר הניעו דבריו לאזני רבינו לבש כנדי נקם תלבושה ויצא נגדו במכתב וז"ל (אבקת רוכל סי' א'): „שמעו הרים את ריב ה' והאתנים מוסדי ארץ קינת דודי לכרמו כרם היה לידידי בקרן בן שמן כי כאשרפקד ה' עני עמו ישראל אשר היה זה קרוב לאלף וחמש מאות שנה (בערך שכ"ז). נדחו מעל אדמתם מגוי אל גוי וממלכה אל

בדרך ימים ונעמקה צניציוטיקה של הח' וואלף ח"ד לך 1214. — 51) כן הוא הטעמת הרב חיד"א (שה"ג ח"א אות א' סי' 19). וראינו אלשקר אזני מוכר צמ' נהר"ם פדוואה סי' כ"ט, ולאס אדומיו צמ"ג וצמ' ספמי יסגים לך ל"ח. —

עם אחר בלמה גרושין וכמה שמדות זכר להם ברית אבותם ושבו את שבותם וקבצם מאפסי ארץ אחד מעיר ושנים ממשפחה אל ארץ הצבי ונתיישבו בעיר צפת טוב"ב צבי היא לכל הארצות והיו פרנסיה ומנהיגיה מתנהגים כהונן לשאת במשא העם העניים והאביונים ולומדי התורה כי העניים היו פוטרם אותם מהכראגי' ולמי שהיה לו קצת יכולת היו נוטלים מהם קצתם למחצה קצתם לרביע ומבעלי התורה לא היו נוטלים כי אם ממי שהיה בידו קצת ממון למחצה זה היה בכראגי' לבד אבל בשאר מסים וארנוניות לא עלה על לב שום אדם ליטול ממי שתורתו קבע ומלאכתו עראי ותמיד כבוד התורה ואימתה מוטלת על פרנסי ומנהיגי העיר הגז' ולא היו עושי' דבר עד שהיו נמלכים בחכמים הרבנים הזקנים על פיהם יצאו ועל פיהם יבאו ובכן היה כרם ד' בית ישראל יפה אף נעים פרחו הגפן הנצו הרמונים ראשי ישיבות ותלמידיהם לומדים על תלם באין שטן ואין פגע רע לא שמעו קול נוגש ויעזקהו ויסקלהו נדיבי עם אלהי אברהם שבח"ל לכלכלם בלחם ויטעהו שורק ובכן היה מגדל עזו כגז' לתלפיות הלא הוא למוד התורה בשקירה רבה וגם יקב התורה חצב בו יין המשומר בענכיו יורדים ועולים במלחמת התורה לנים בעומקה של הלכה וכרמנו סמדר הדודאים נתנו ריח ועל פתחינו כל מגדים ה"ה התלמידים תמיד היו מתמרים ועולים אשכולות ת"ח גפן אדרת כרם חמד ענו לה משם תצא תורה ואורה לכל תפוצות הגולה נולה על ראשה ושבעה נרותיה מאירות אל עבר פניה.

ויהי כי נתרכו עונות הדור נתקנא השטן ונתן בלבו של יהודה הבירלין לעלות אף הוא אל ארץ הצבי וחשב מחשבות בלבו לבלע ולהשחית חומת התורה לפרוק עולה מעליו ולא יהי' מורא ת"ח מוטלת על העשירים אדרבא תהי' מוראת העשירים על הת"ח זאת ועוד כי רצה להקל עול המסים והארנוניות מעליו ולהטיל על העניים והאביונים ולהפשיט עורם מעליהם שתים הנה אלה קורותיו ובכן בבואו קבץ ממוני הקהלות ואמר להם שראוי שכל איש אשר בשם ישראל יכונה יכתב בסנקס הכראגי' כדל וכעשירי איש לא נעדר והשיבו לו ממוני הקהלות נשאל את פי מורי התורה ונמלך בהם כמנהגינו אמר להם אם תעשו כן דבר פשוט הוא שימחו בידכ' לכן מהרו ועשו אל תחתו ואל תערצו מפניהם כי מה יוכלו עשות לכם ובכן פתה אותם עד שעשו הסכמת כמו שסדר הוא והעז פניו להראות ההסכמה ההיא לאחר מהרבנים הזקנים וכשקרא אותם אמר לו יהודה הגז' מה נראה לך הסכמה זו השיבו הרב ההוא ואמר לו זעקת סדום ועמורה כי רבה כז' כי נראה העניים ניתנים ביד נוגשים קשים וזעקתם וזעקתם ובכיתם עולה לשמים ואין מושיע ולא שת לבו לדבריו אדרבא החזיק בדרכו הרע והחטאה והלך בשרירות לבו הרע ונכתבו בסנקס כל העניים והאביונים אפי' העניים המתפרנסין מן הצדקה וכן נכתבו כל לומדי התורה העניים האמללים מבן ש"ו שנה ומעלה אפילו אותם שלא היה להם מחיית יעה א' כי אם מהספקה הבאה להם מחו"ל לחם צר ומים לחץ היו נוטלים פרנסתו מפיו בעד

הכראג'י ובכנ גדלה הצעקה במחנה העברים". אחרי טופס כתב הלזה אשרו וקימו אותו בכל חוקף ועוז וחמתו: "יוסף קארו, ישראל בר מאיר דקוריאלי, משה בר יוסף מטראני ז"ל." בשנת של"א נולד לרבינו בן לזקניו ויקרא שמו יהודה, ובראשית שנת של"ג שנת לוויניציאה להרפ"ס ספרו "כסף משנה" על משנה תורה כאשר כבר הבאנו לעיל, וכתב מכתב להג"מ מנחם עזרי' מפאנו אשר דר בעת ההוא בוויניציאה למען ישים עין עיונו על ספרו זה שיצא לאור בלי מנרעה, וכן עשה השתדל בכל מאמצי כחו והוציא לאור בשנת של"ד הקובץ הראשון מספרו זה והרפ"ס גם החלקים האחרונים. אבל הה! עוד בטרם נגמר הספר בדפוס והנה עלה הכורת ונדע הארו בלבנון הוא המות האכזר טרף את יוסף ביום ה' י"ג ניסן של"ה בהיותו בן פ"ז שנים, ויקבר בקברות הגאונים בעה"ק צפת, ועל קברו הציבו אבן למצבה ולמזכרת נצה ועלי' חרות:

"הרב ר' יוסף קארו בעל הש"ע."

ובבל עיר ועיר מדינה ומדינה אשר הגיעה השמועה המעציבה כי טרופ טרופ יוסף היה בני ומספר ורבינו שמואל יהודה קאצינעלבונין (52) בן המהר"ם מפרוואה נשא עליו מספר טר, וידבר דברים היוצאים מן הלב, ובהמשך דבריו אמר: "נכנסתי לספר בשבח הגאון הנפטר אשר נתפשטה חכמתו הרחבה בכל העולם לא היתה עיר אשר שגבה ממנו עד אשר נוכל לאמת בלי גוזמא שמן הרמב"ם והרמב"ן עד הנה לא נמצא כמהו בישראל להגדיל תורה ויאדיר כי מלבד ספריו הנדפסים עוד און ותקן ועשה ספרים הרבה קצתם שדח אלי על האניה קינטרינה ע"י ר' ברוך אשר ישנו פה אתנו והשקוקי שללו אותם בתוך שלל האניה, ובכתב אשר הישיר אלי הודיעני מחידושים רבים אשר חרש על בית יוסף כלו ותשובות ושאלות כמות גדול כי ישלחם אלי", ע"כ, וכאשר הגיעה השמועה המעציבה לאזני הג"מ יהודה מוסקאטו ר"י במאנטובה מחבר ס' נפוצות יהודה וס' קול יהודה קנן אלה הדברים (53) (ע"ט ב"ת ויתד ג"ת ויתד ג"ת ויתד ג"ת ויתד ג"ת):

הַיְתָד גֵּאוֹן יַעֲקֹב וְאֶדְר הַיְקָר	שְׂדֵד, וְאִיף לֹא אֶסְפְּדָה אִילִילָה
הִיא אַעֲשֶׂה מִסְפָּד וּכְבָּנוֹת יַעֲנָה	אַבֵּל בְּקוֹל מֶר עַד מָאד אֶגְדִּילָה
כִּי קוֹל גְּהִי נִשְׁמַע קָצִין עִם נְאֻסָּה	יוֹסֵף צְבִי עֲדִיו אָבוֹי אוֹחִילָה

(52) ראה הדומיו בכנסת ישראל (תרנ"ח) בנוסח לחות אננים נוסח דר' צלניגר כ"י, ונס' גדולת שאל דף כ"ט. — (53) אולר כחמד הסליטי נד 167.

אימה גדולה וחשכה נפקה
על-כל פני מזרח וכן הבהילה
כד-שוכני תבר קעת בו שלחה
יד שסעה אותו ולא הבהילה
בי בלעה את-בל-נאות יעקב, ועד עפר פאר עמו אזי השפילה

הורר וכו'.

תורת אלהים חי יחכמי עיר צפת נפשו בטוב תלן הלא הנחילה
שמה לאור מחשף וחק משפט קהל עדה בישראל כבר הגבילה
היה לראש משביר לכל-עמו, ומי מינו בתורת אל אמת נשפילה
הוא העריך שקחן לבית יוסף, ושם רמב"ם דאור, בו נשמחה נגילה
הן סערת חימה לעם-אל יצאה בו עין פרי עושה פרי הפילה

הורר וכו'.

איך יעלה כורת עלי מבחר אנוש
לא שגבה חקמה ולא הציקה
על-זה אני בוכה במספר מר ומ
עיני מקור דמעה בצר אזילה
לא אתנה פוגת לאנחתי, ואם
זאת תהיה לר"ק ולא אועילה
אקרא בקול גדול לעורר יללת
רועים ותמיד אהזור הקילה
איך אד-שאל הורר פרוב ממשה, אבוי אוי מה-נדבר-בו ומה-נוחילה.

הורר וכו'.

שנים מספר אחרי מות רבינו יוסף הביא בנו הר' יהודה תחת מכבש הדפוס תשובותיו על אבן העזר (ד' שאלוניקי שמ"ח), ובראש ספר הזה כתב הקדמה וז"ל: "אמר הצעיר יהודה אודה מאד כפי ובתוך רבים אהללנו כו' על אשר עזרני ואון וחיל אזרני להו"ל תעלומות תעצומות תשובת שאלות וקצת דיבורים ולשונות חמורים מהרב אבא מארי זלה"ה כו' מיום עמרי על דעתי נכספה, וגם כלתה נפשי להו"ל מילי דאבות ולא אסתיעא לי מלתא מכמה הרפתקי דערו עלי מינים ממינים שונים עד העיר ד' רוחי ואמרתי בלבי אם אמתיך עד ינח לי מי יאמר שאפנה ואנוח אדרבה מרדות הזמן ויגוני אולי שהם נסבת התרשלות קיום מצות הרב אבא מארי זלה"ה שכל חפצו וחשקו היה לזכות את הרבים כו' כ"ש בראותי בצואתי שקודם שצוה על בניו צוה על פועל ידיו שיקובצו כל תשובות שאלותיו וכל כתיבותיו ונותן סדר להדפיסם, והאמת עם היות כי כשנפלה מעל ראשי עטרת תפארת ישראל עדיין לא הגעתי לעונת הפעוטות כו' כי צעיר אני לימים כבן ז"ך שנה אנכי היום כו' ומה גם בהיותן מפורזות אחת הנה ואחת הנה לא זו אף זו כי רבו כמו רבו שאפילו תשובה אחת מאותן שלא היו מסודרות מידו על ספר לא היתה שלימה בנייר א' אלא חציה בנייר זה וחציה באחר הייתי צריך להמתין עד שימצא שאריתה ולפעמים בשלשה או ארבעה ניירים קטנים כפי גודל הענין שהוא וגם בהמצא אמצעות הענין בלי סוף וראש וזה היה ברובו כמו כולו מלבד ממה שנאמר ברוב הימים כי בעונותי הרבים יש קרוב לר"ך שנה שנלקח מאתי ארון האלהים אבי אבי רכב ישראל ופרשיו כו' ודברים ומרגליות טובות שלא ידענו לא אנו ולא תלמידיו הגדולים והקטנים אשכחית בהגהות על ספר בית יוסף שעשה אחר שנדפסו וחידושי דביבורי הרמב"ן וכיאור על רש"י מקצת פרשיות ופירוש משניות מקצת מסכתות שנמצאו אשר לא נדע עד הנה כאשר עם לבבי ורצוני להדפיס אחר תשלום התשובות וכללי התלמוד. ע"כ, והנה מכל הספרים האלה אשר הבטית לא הדפיס מאומה זולת ס' בדיק הבית, ואנחנו נסלח לו כי בן רב הוא! —

בשנת תקנ"ח הדפיסו בעיר איזמיר ספרו היקר "אבקת רוכל", כולל כל התשובות אשר הריץ לרבי דורה, ולאחר מצאצאיו מיחס הרב מ' אברהם קארו בן הר' רפאל שהיה רב בק"ק אנדרינופלא, והיה חורגו ותלמידו של הרב מהר"א נחום מחבר ס' "חזון נחום". —

הגאון הקדוש מ' ישעיה הלוי הורוויץ מחבר ס' שני לוחות הכרית (של"ה) העיד במכתבו אשר כתב מעה"ק לבניו (נדפס במ"ע ישומר ציון הנאמן משנת תרי"ג נו' 141) וז"ל: "והנה שלשה אלה גדולי עליון היו בזמן אחר, מהר"י קארו, מהר"ם קורדוביר"ה ומהר"י לוריא ז"ל, והם ממש מלאכי ד' צבאות נתגלה להם מגידים משיבת נביאים, ומשיבת תנאים, וגם אליהו ז"ל, ונקברים

ה ע ר ה.

להשלמת תולדות רבינו הב"י אמרתי לספח סה דברי הכומר המלומד די
רָאָסְסִי ודברי הח' וואַלף ע"ר רבינו הב"י (אשר העתיק למעני כטובו הרה"ח
דר. לעווין־אָהן ג"י במכתבו אלי אשר השגתי אחרי השלמת התולדה) ואת
אשר העירותי על דבריהם כתבתים בשולי היריעה, והנני בתקותי כי הקוראים
היקרים ימצאו בהם חפץ כי על אדני האמת המה הטבעו.

וו"ל המכתב: . . . והנני להעתיקו דברי די רָאָסְסִי ודברי וואַלף (אשר
ספריהם אינם אצלי כאשר כתב מכבר) ואעתיק דברי הראשון מלה במלה ודברי
האחרון (הארוכים מאד) רק לפי עניננו. שם ספר די רָאָסְסִי הוא בלשון איטלקי:
Dizionario Storico degli autori Ebrei e delle Soro epsere. הספר הזה נעתק
לשפת אשכנזית מאת דר. ע. ה. האַמבורגער (לייפציג 1839), והדברים
המסוגרים בין ב' הצאי לבנה ממני המה. ווו"ל די רָאָסְסִי: "קאַרצ (יאָועף) מאַרץ
ספיר, נכר של האיש הנזכר אחרי כן (הוא ר' יצחק קאַרצ [1] מטאַלעדראַ כו')
דר בראשונה בעיר ניקאָפּאָליס (2) ואח"כ בעיר אדריאַנאָפּעל, ושם התחיל

(1) די רָאָסְסִי החזיק לדעת הרב צעל סדר הדורות שהג"י ילחך קארו צעל
תולדות ילחך עה"ת. הוא זקנו של הרב צ"י אצל האגנת הוא כאשר כתבנו בפנים
התולדה, והקורא יעיין בטובו צעל הגדולים ח"צ אות ת' כו' 15 וידע לטפוט את ע"י
האגנת והלדק. — (2) כן הוא גם לדעת הח' רש"י פ"ן בכנסת ישראל לר' 501.

להיות מפורסם ע"י ספריו אשר הוציא לאור (? 3), ועד מהרה עזב את העיר הזאת לבוא לעיר צפת (? 4) ושם התמיד כל כך בתלמודו, עד אשר נעשה בזמן קצר סאד הישיבה ונתקבל שמה גם להיות הרב הראשון (אבערראַכבינער) משנת 1540 (ה' אלפים ש' 5) עד שנת 1575 (של"ה) ומת כאותה שנה בן 87 שנים. — הרב אלבערלא 6) (הוא ר' משה אלבערלא שהיה רב בסאַלאַניני וחבר ס' עולת תמיד (ר' וויניציאה שס"ד) ועוד הרבה ספרים יקרים.) הספיד עליו, וכל חכמי הדור קראוהו «מופת הדור». חבורו היותר יקר (קלאַססיש) הוא הס' בית יוסף על ארבע המורים מר' יעקב בן אשר, בו אסף כל מה שמצא בספרים שונים ובתשובות הרבנים ועשה מלאכתו בדקדוק יפה ובחכמה יתירה, הוא התחיל לחבר הספר הזה באַריאַנאַמל בשנת 1522 (ה' רפ"ב) והשלימו בשנת 1542 (ה' ש"ב) בעיר צפת, מלבד עשרים שנים הללו עוד בדק ותקן ספרו זה משך 14 שנים, ומהדורה ראשונה יקרה (זעלמען) מאד יצאה לאור בארבע חלקים תמונת סאַליאַ בשנת 1553 (ה' שי"ג 7) מאת זאַביאַנעמטאַ (הוא העיר באיטאַליען במחוז קרעמאַנאַ המפורסמת ע"י מלאכת הרפוס), ואחרי' יצאו לאור מהדורות שונות ורבות עפ"י רוב עם הוספות והערות ממחברים שונים — הקצור מספר הזה הוא השלחן ערוך, אשר הוא חשוב מאד בעיני היהודים אשר נדפס פעמים רבות לאין מספר. המחבר השלים את ספר הזה בשנת 1563 (ה' שכ"ג 8) ושתי שנים לאחריו יצא לאור בפעם הראשונה בעיר ווענעדיג זאַבאַטאי (הוא בעל שפתי ישנים) ווואלף רשמו (את שנת הדפוס) 1555 (ה' שט"ו), אבל זאת טעות הוא כי החליפו את שנת השלמת חלק הראשון, אורח חיים, עם שנת הוצאת הספר לאור. — קאַראַ חבר גי"כ פירוש להרמב"ם אשר נדפס עם הטעקסט (זה הפנים דברי הרמב"ם) בשם «כסף משנה», גם שאלות תשובות, ופירוש על מקומות שונים בהתורה אשר נדפסו בשם «מגיד

(העירני הרב הס' הכולל נ"י טזח"ה הי"ו). — 3) כתבתי פה סינון הסאלה כי אכתבו ידענו נעט שהרצ לא סוליא לאור איזה חבור ונספריו לפני טנת ס"ג (והרצ חיד"א צטה"ג ח"צ נו' 29 כתב בטעות ס"י) כאשר הביא הרב צעל שפתי ישנים נספרו שם אות ט' נו' 8 — 4) הקורא אשר ישים עינו בפנים התולדה יראה כי דעה זו זכויה לדתה. — 5) כפי אשר הזכירו בפנים התולדה יראה הקורא כי כבר היה טעה בלפת נשנתה ס"א ללו". — 6) אולי נדפס הספר הזה צפ"ס היקר «דרש מטה" (ד' וויניליאה טס"ג). — 7) כן הביא גם צעל שפתי ישנים שהטורים נדפסו ס"ג אבל זה הוא טעות גדול, כי נשער הסטן נשפט אשר העתקנו לעיל יראה הקורא כי נדפס בפעם הראשונה, ושמה צפ"ס כתב: הסלמתי צעיר לפת אשר צגליל העליון חוצ"צ ציוס ד' י"א אלול טנת בקר אור ונתעסקתי עוד בהנהותיו ובמהדורא תניינא עד שנת ד"י"ש. ע"כ. — 8) הס' די ראססי טנה צמ"כ, כי הסלמן ערוך נדפס שנת חשב"ה, כאשר הזכירו, וצעל שפתי ישנים, וכן הס' בן יעקב (צס' אולר הספרים אות ט' נו' 700) לא הביאו תמוה כי לא היה לנראה עיניהם, וראה המגיד טנה ל"ה גליון 32.

מישרים" כמה פעמים. — בכתיבת יד נמצאין תשובות בחלק אחד אשר אזולאי כפי הבטחתו ראם בסמירנא, גם חיבר קאראץ פירוש להמשנה ופירוש לרש"י ורמב"ן אשר הווא בעצמו מזכיר בספריו. לפי דעת וואלף חיבר ג"כ פירוש לספרי הנביאים אבל טעה בזה כי פירוש זה חיבר קאראץ מפורש היותר עתיק (הוא ר' יוסף קאראץ בן שמעון אשר חי במחצית הראשונה ממאה ה"ב, ראה צונץ נאטטעסדיענסטליכע פאָרטראַגע עמוד 397 ועי' 398 בהערה). לפי רוב חשבו שהבעל־בית יוסף היה תלמידו של בעראב (הוא ר' יעקב בי רב) אבל אזולאי נבוכ מאה כדעה זו (ראה שה"ג ח"א אות יו"ד נ"ו 165). ע"כ דברי די ראַססי.

ועתה אעתיק דברי וואָלף. שם ספרו הוא: *Bibliotheca Hebraica etc. Tom. I. p. 557*. ובחלק הראשון עמוד 557 והלאה כתב וו"ל: "ר' יוסף קארו בן אפרים משפאָניען היה ראש הישיבה (דירעקטאָר דער אָקאָדעמיע) בצפת משנת 5300 (1540) עד 5335 (1575) ומת בשנת 1575 כאשר נראה בסוף חלק ד' מיד החזקה הנדפס בווענעדיג 1576. מזה נראה שהגיע לזקנה, אם הוא באמת היה מארץ שפאָניען, כי באופן זה צריכין להאמין שנולד קודם שנת 1492, אשר בה נלוו היהודים משמה, ואולי תבחר להאמין שהוא רק מטעם זה נקרא שפאָניען על דבר שאבותיו היו שפאָניאַלען. ראה מ"ש אימאָנועל אַבאָאָב בספרו *Nomologia p. 309* ושם הוא משבח אותו על על חכמתו וצדקתו, וכותב ג"כ שם שראה את כתבי ידיו מלאים חכמה עמוקה, ראה ג"כ שלשלת הקבלה עמוד 65 ע"א, וצמח דוד לשנת 5335, הוא היה נחשב כל כך שנקרא "מופת הדור" (9); (מדברים הללו יכול כבודו לראות שוואָלף לא בא למסקנא ע"ד זקנת הרב ב"י, אכן הצדק הוא כמו שכתב די ראַססי שהב"י חי ס"ז שנים.) הוא כתב הספרים האלה: (1) בית יוסף מפורש לר' מורים ובו אסף כל מה שנכתב בספרים מימים קדמונים עד זמנו, נדפס בזאָביאַנעטטאָ 313 וגם 319, (1553—1559) בפאָליאַ, ואח"כ החלק חשן משפט עם ציור יד בהגליונות, בווענעדיג 324—327 (משנת 1564 עד שנת 1567), ועוד הפעם שם בשנת 334 (1574), מלבד זאת יצא לאור שם בשנת 349 (1569) בפאָליאַ עם הוספות מאת קסמן משלם, ועם הוספות האלה י"ל בקראָקווא שנת 375 (1615). (2) "בדק הבית" הוספות לב"י איזה מקומות הותקנו (קאָריגירט) ואיזה נוספו (זוספּלירט) ואיזה הוחזקו (קאָנפּירמירט), נדפס בשאָלאָניקי 365

(9) נמצא זה יוכל הקורא לעבר בעלנו עד כמה גדר החללים היה ציונים הסם עשר ונעלות אחרות, לא כן ציונים אלה צין לילה יפרו וירצו גלויים וגלויים גלויים, וניי טים לאל יורו לנמור גמרא עם פירות רש"י ימר לו אם לא יכתבו עליו "הרצ הגדול" וכדומה, וכל קורא הענין דבר לאסורו יודע לדברי, וראה מ"ס החכם

(1605), בווענעדיג 366 (1606) עם הסכמות דייני קראקויא. 3) "כסף משנה" על הרמב"ם. 4) "כפות כסף" פירוש לאיכה, כן לדעת Bartolozzi אבל לא מצאתי הזכרת שם ספר הזה רק מה שכתב עליו ר' יוסף כספי 10), ומה עירבב שמות המחברים אשר בארמעלאַצצי לא השגיה על זאת, (פה מראה וואַלף מקים לראות בס' מאור עינים לר' עזריה מן האדומים פרק כ"ג, וז"ל הבעל מאור עינים: "והנה הוא קצרו יקר רוח איש תבונה וכו'" ראה שם). 5) "כללי הגמרא" או "כללי התלמוד" פירוש להס' "הליכות עולם", נדפס בווענעדיג 399 (1639) ועם הס' עצמו 1598 בתמונת 4%. 6) "מגיד מישרים" בשני חלקים פירוש עה"ת, חלק ראשון עד ויקרא פ' י"ד, נדפס בלובלין 406 (1646) באַמסטרעדאָם 466 (1706), החלק השני בווענעדיג 414 (1654) בתבנית 4%, הפי' הזה נוסף כמה פעמים להילקוט הראובני 11). 7) "סלימת בית יוסף", נוסף בהספר כנסת הגדולה 12). 8) "שאלות ותשובות על חלק שלישי מהטורים, חלק אבן העזר" נדפס בסאַלאַניקי 358 (1598) סאַליאַ. 9) "שארית יוסף" על התלמוד, אבל לא מצאתי שם זה לא בשפתי ישנים ולא במקום אחר 13), רק בוקסדאָרף (בספרו *Appendi & Bibliotheca*) מזכירו. 10) ארבע ש"ע הנקרא ג"כ "ספר הקצר" כי הוא קצור מהב"י. ועתה מזכיר וואַרף כל הרפוסים ומבקר על הרמ"א ועל נושאי כליו אבל למותר הוא להעתיק דבריו יותר. (עכ"ל ההח' דר. לעווזאָהן ג"י). —

בלאך ז"ל באחד מנוכתזיו הנוכלאים בחלק ד' נספרו היקר שצילי עולם. — 10) צנח"כ הס' וואַלף טגה צכתזו כי הס' "כפות כסף" הוא נהב"י, וצנח"כ הוא נכ"י יוסף כספי כאשר הביאו ונכזר הרצ צעל סדר הדורות (צטט צעל שפתי ישנים) והס' דר' סטיינשניידער צכ' אולרות חיים נוי 773. (וראה תולדות חכמי ישראל ח"ג לד 159 שהביא כי הס' כפות כסף סו"ל החכם יש"ר צנח"כ וואַגרותיו ח"ג, וראה עוד אדומי צכ' אולר נחמד ח"צ לד 102 וח"ג לד 192). — 11) ללא נכון כחצ כי הס' הזה נוסף להילקוט, רק הילקוט וציאו הרצה פעונים צטט "ונגיד". — 12) הס' הזה וציא גם הרצ צעל שפתי ישנים צספרו טס אוח פ' נוי 18. — 13) צלי כל ספק נחלפו אללו הג"ו יוסף קארו עם הג"ו יוסף נן לאייחא הנוכר הרצה פעונים צת' אבקה רוכל, אשר הרצ חיד"א העיד כי ראה ספרו שארית יוסף (ראה שה"ג ח"א אוח י' נוי 163). —

הוספות ותקונים.

א. לדעת הח' דר. גראָטץ בספרו "געשיכטע דער יודען" (כאָנד 9 נאָטע 4 זייטע 49). התראה ר"ש מלכו פנים עם מהר"י קאָרו בעיר אַרריאָנאָפּל, וכתרו שמה ברית האהבה וידידות והוא הסב אותו למען ילמוד חכמת הנסתר, היא חכמת הקבלה, וכאשר נסע ר"ש מלכו 1) משמה לשאַלוניקי נתן לו מהר"י ק מכחבי מליצה לרבני שאַלוניקי למען יקבלו אותו בסבר פנים יפות (שם צד 50), וכאשר נסע ר"ש מלכו משמה לאה"ק אהו גם מהר"י ק לנסוע שמה (שם צד 319), וכאשר נשרף ר"ש מלכו על המוקד (שויטערהויען) נכסוף גם מהר"י ק שיזכה למיתה כזה, ועל זה הגיד לו "המגיד": " . . . ואזכך לנמור כל חבוריך ופרקיך נקים מכל סיג ושעות ודהרפסם בכל גבול ישראל, ובתך כן תתוקר על קדושת שמי". (מ"ט פ' בשלח). ואדות "המגיד" ומעלת הגדותיו יראה הקורא בס' "אמונת חלמים" פרק כ"ז. —

ב. ע"ד הספר "מגיד מישרים". ראיתי זה לא כביר מ"ש הח' חיים בראָדי בתולדת ר"ד קאסל ז"ל (צד 20): "כי ר"ד קאסל התחזק לגול חרפת גראָטץ מעל מהר"י ק, והוכיח בראיות מוכיחות כי המגיד מישרים לא מעט מהר"י ק יצא". הנה הראיות המוכיחות בל אדע, כי אין ספרו כעת ת", אכן אנכי ארשום פה איזה ראיות ברורות שהם' מגיד מישרים מעט מהר"י ק יצא, ודברי גראָטץ שכתב (שם נאָטע 4): "אין דער עכשהייט דיעזעס וועיקעס, דאָן הייססט דאָס דיא וויזיאָנען ווירקליך פֿאַן יאָזעף קאָראָ ניעדערגעשריעבען זינד, איזט ניכט צו צווייפֿעלן", אמת יהנה חכו, ואין להרהר אהריהם מאומה. א' הרב מ' משה קורדובארי היה תלמיד מהר"י ק, ואת ספרו "פרס רמונים" כתב בעת אשר רבו מהר"י ק היה עדין בחיים חיתו, ושם בספרו שער ה' סדר האצילות פ"ג כתב: "וז"ל קבלת מורי ורבי החסיד כמ"ה ר"י קאָרו גר"י וז"ל הא אתינא לאודעא כו". ועתה העתיק פה רברים מס' מגיד מישרים שהיה עדין בעת ההוא

1) אדות הר"ש מלכו הלזם הרמיז ס' גרעטץ לדבר (צח"ט נאָטע 4) ונעתיק פה תורף דבריו בקלרם, הוא היה אחד ונאנוקי פארטוגאל, וכאשר נתגדל הלליח ונעשה אחד נקופרי העלך, היושבים ראשונה לפניו, ואחר זמן כביר על שמה יהודי אחד נסס דוד הראובני והגיד לפני העלך והטרים כי הוא שליח נעשרת השצטים היושבים נענר לכהר גוזן, וכרת שנה צרית האהבה עם הר"ש, וילא נהר"ש מן נענודו ונלנדו צתור סופר העלך, וינא צברית אמונה הישראלית, ויקראו שנו שלמה נלכו, והתחיל לעסוק נכסטרות, וספך ה' הלליח צידו, כי עשה פרי, ודעש דעש נעמדות צרנים בכל גלילות חוגרנא וליטליא, וקצר צעת הסיא ספרו "חית קנה" הוא הנראה הראשונה והשניה טראס, ולאחזויו "היושבים צעיר שאַלוניקו הדורסים ונוני לטלות להס איזה דרוש על דרך האמת" (לשונו טס נסקדמתו) שלח להס ספרו "ספר הטפואר", דרשות נעמדות אדות האמונה והגאולה, אחרי כן דבר עם העלך קארללום החנשי (עלך לרפת) לנענן טעות לצבו לאמונת היהדות, ונענוד זה דנו אותו לטריפס, צעיר נאכטובה סנת ר"ץ. —

בכ"י, כאשר כבר הארכו בוה הרב "אמונת חכמים" (פרק כ"ז) והרב חיד"א.
 (שה"ג ח"א אות מ' נומר 180.) ב' הרב מ' דוד קונפורטי אשכנזי אשר למד
 אצל הג"מ מרדכי קלעי ביחד עם הרב מ' ידידיה בהר' שלמה במהר"ר קארו
 זצ"ל, והוא ספר לו אדות זקנו הרב מהר"ק (כאשר הודיע כל זאת בס' "קורא
 הדורות"). כי למד ג' פעמים כל התלמוד, והספרים אשר חבר, וביניהם מונה
 גם הס' מגיד מישרים. ג) על הס' "מגיד מישרים" שהו"ל הר' יצחק בינגא 2
 הסכימו גאוני ירושלים, ונעתיק פה תורף דבריהם בקצרה: "הלא ככל הארץ
 מודע' גדולת מעלת הגאון נר ישראל איש האלהים קדוש יאמר לו הר' הכולל
 מוהר"ר יוסף קארו זלה"ה, נודע בשערים שמו האירו פסקיו תבל, ותהלת תורתו
 מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים, וישם העקוב לטישור ולבקעה
 היכסים אשר ברכו האל המלמד לאדם דעת גזר אומר כל חותמי ברכות
 שבמקדש תבאתה לראש יוסף על אשר חפץ לבו לתור ולדרוש בתורתו מעולם
 לא זו מחבבו עודנו באבו בארץ מולדתו (?) ויהי ד' את יוסף ויהי איש מצליח
 קורא ושונה ו' סררי משנה רוח ה' נוססה בו, וישמע את הקול
 מדבר אליו מתוך המשנה עצמה לאמר החל וגמור חוק ואמץ
 כו' והנה מקדמת דנא העיר ד' את רוח החכם הנ' כהר' יצחק בינגא אשכנזי
 גר"י מירושלים תוב"ב ללכת מעיר לעיר להאיר חלק א' מספר המגיד שנמצא
 בירו להדפיסו ות"ל עשה פירות ופרי פירות הפליא עצה הגדיל תושיה והדפיסו,
 והחלק הנשאר לא נמצא בירו כי היה בצפת ת"ו ועתה העיר ד' שנית את רוח
 החכם הנ' כהר' יצחק בינגא והחכם הנ' כהר' אלישע חיים בכמ' יעקב זלה"ה
 אשר נמצא בירו חלק הנשאר מספר המגיד הנז' ושניהם נתכוננו לדבר מצוה
 להדפיסו כו'. אולי בוה יחנן ה' צבאות שארית ציון ועין בעין נחזה בשוב ה'
 את ציון כו' ישראל בנימין, ברוך מינין סג"ל, ישראל בר עזריה זאבי, יהודה
 אישפריאל, יצחק צבאה 3), שבתי פולשטרו". ע"כ. — (ואחרי כתבי כ"ז אנה
 לירי ס' מוצאי גולה ומצאתי בצד 244 שמביא ג"כ ראיות להוכיח שהס' מ"מ
 מתחת עט מהר"י קארו יצא.)

ג.) ע"ד הר' יוסף מאיטצאק אשר הארכנו בהערה 12 ראה מה שכתב
 הח' ק' שולמאנן ג"י בספרו "תולדות חכמי ישראל". ח"ד צד 129 בהערה. —
 ד.) כתבתי כי מהר"ק הסכים על ס' "ברכת אביהם", ואלה דבריו שמה
 (כפי העתקת הח' ס"ן בס' כנסת ישראל צד 29): "ראיתי אחד קדוש מדבר,
 וחילים יגבר, דן דין על נטילת ידים, פסקים מחוקים מזוקקים שבעתים, בפלסול
 עצום בווער באש עד לב השמים".

2) הר' יצחק בינגא זא על החתום בין רבני לפת על ספר "גדה לדרך" (ד' פלאג)
 נסכת טפ"ח, וחמס ח"ע: "ילחק בר ברוך בינגא". — 3) הר' יצחק נלסא זא בחתום
 בין רבני ירושלים בס' כתר מורס, ונסו"ת הג"ע זללאל אשכנזי (ראה סגן סמואל
 — 73.)

ה). יש להוסיף כי מאשתו הראשונה היה לו בת, והתופה שלה היתה ביום ה' ניסן (מ"ט פ' ויקרא). ועוד יש להעיר כי כאשר הגיד "המגיד" למהרי"ק שיסע מאדריאנאפול לאה"ק לפני בואו לשאלוניקי, קבע דירתו בעיר ניקאפאליס, ואתו היה גם חתנו, והמגיד הגיד לו (מ"ט פ' וארא) בר"ח שבט: "והלא את חזי דההיא קרתא דניקופול אתגור עליה וכו' ואת קום ואפיק ביתא מההיא אתרא וגם תיעץ לחותנך דיפיק ביתא וממונא מתמן". ועל זה העיר הח' גראָטץ כי צ"ל אדריאנאפול ת' ניקופיל, והנה כאשר עיינתי והתבוננתי בדברי גראָטץ (שם נאָטע 4 צד 50) נודע לי מדוע היה מוכרח לומר כי צ"ל אדריאנאפול תחת ניקופיל, כי לדעתו (וכן הוא גם לדעת הח' פֿין בכ"י, והח' וואַלף בכיבילומטיקא כאשר הבאנו, והלכו בזה בעינים סגורות אחרי בעל "קורא הדרות"). נולד מהרי"ק בשנת רמ"ה, ונתגדל בניקופוליס, ומשם נסע לאַנדריאנאפול והחל שמה בשנת רפ"ב את הב"י, ואשר הגיד לו "המגיד" לנסוע עם חתנו מניקופול, זאת היה עוד לפני שנת רפ"ב, והוא ערן לא היה רק כבן שלשים שנה, וכבר היה לו חתן? ולכן העיר הח' גראָטץ כי צ"ל שמה להיות אַדריאנאפול ת' ניקופיל, ובאדריאנאפול ישב זמן כביר עד היותו כבן ארבעים שנה, ויוכל היות כי כבר היה לו חתן, אבל במח"כ, ובמחילה מכבוד החכמים פֿין וואַלף, שגו כלם, כי המהרי"ק לא נתגדל בניקופולוס רק באדריאנאפול כאשר כתבנו בפנים התולדה, וכאשר הגיד לו "המגיד" לנסוע לאה"ק נסע מאדריאנאפול לשאלוניקי ושמה הסכים על ס' "ברכת אברהם" כאשר כתבנו בפנים, ומשאלוניקו הלך נודד עם חתנו וכל אנשי ביתו זמן מה עד בואם לניקאפאליס ושמה שאלו הג"מ אברהם טרויש שאלה בענין נכבד, ומהרי"ק השיבו בשנת רצ"ה, (ראה אבקת רוכל ס' י"ג שכתב: "שלום כו' גם מקרוב בא יהודי מניקופול ונתן לי שרום מצד כ"ת, כו' וגם לא הודיע לי כ"ת על הקונטרס שלי אשר ראיתם באדריאנאפול אם העתיקו גיטך החכם השלם כמו"ה שמואל סבע י"ה כו' כו' ושמה בסוף התשובה חתם אברהם ה"י יהיה ז' החכם השלם החסיד העניו מאד כמהר"ר שלמה טרויש צרפתי ז"ל הכותב בנחיצה (ביום א') יום ב' י"ט לחדש תמוז שנת יענך ה' ביום צר"ה, (רצ"ה, לא ר"ק). יהי רצון שתתהפך האבל אל [שמחה] אכול בשמחה לחמך כו'). ומגמר תשובתו יתראה כי האמת בהשערתנו שכתבנו כי אשתו מתה בפרק ההוא, ובספר "מגיד מישרים" אין טעות, ועתה ידענו הכל על נכון, ודברי גראָטץ שלא בדיוק נאמרו, כאשר יודה לדברנו כל איש המבין דבר. —

1. כתבתי כי מהרי"ק סמך את הר' משה אלשיך, ובכח ההוא סמך הר' משה אלשיך את הר' חיים וויטאל, ואלה דברי הסמיכה, כפי שנמצאה זה מקרוב בצפת בכ"י הר' משה אלשיך: "מהכה אשר חנן ד' אותי הצעיר להוסמך ע"י מו"ה יוסף קארו וצלה"ה, סמכתי אני את החכם השלם החסיד המקובל ה"ה ר' חיים וויטאל נ"י, ולראיה בידו שיוורה

„יורה דין בכל דין מוסמך 4), כתבתי ונתתי בידו, היום עשרים
 „לחדש אלול שנת שי"ן. נאום משה בכמר חיים אלשיך זללה"ה.
 וביחוד יש להעיר כי רבינו הב"מ מסר נפשו להחזיר עטרת הסמיכה ליושנה,
 (גרַאָטֶץ שם צד 321), גם כי בטלה אחרי מות מהר"י בי רב, כי גם הוא קבל
 סמיכה מהג"מ יעקב בי רב, (ו"המגיד" הגיד לו על זה (ביום שבת ה' ניסן
 ש"ג) „ארוממך להיות שר ונגיד על גולת ישראל שבמלכות ערַאָבִיסטאַן, ויען
 כי מסרת נפשך על חזרת עטרת הסמיכה ליושנה תזכה להיות מוסמך מכל
 חכמי ארץ ישראל וחוף לארץ". מ"מ פ' ויקרא.) ולא היה תלמידו, ולו היה
 תלמידו לא היה נמנע מלתארו בתאר מורי באבקה רוכל סי' י"ז. —

ז). בעת ההוא אשר רבינו מהר"ק ישב על כסא מלכותו, והג"מ משה
 מטראני היה מבית דינו, נבחר לאפיפיר (פַאָפּסט) פויל IV, (ראה מ"ש הר'
 דוד פומיס בהקדמת ספרו צמח דוד, ונעתק בתנ"י עמוד 88.) אשר הרשיע מאד
 ליהודים, כאשר יספר הר"מ חניז בספרו „משנת חכמים" (סי' תרכ"ט): „...הקים
 הי"ת לפאבלו רביעי בשנת חמשת אלפים ושט"ו כו' שתחלתו היה מר וסופו
 נעשה מתוק בחמלת ד' על עמו ישראל הרג כמה וכמה צרים מחצר שלו לפי
 שעפ"י תחבוכות ודברי שקרים שהביאו לפניו היו מפתים אותו להיות רודף את
 ישראל". (וכ"ז נעלם מהח' דר' גרַאָטֶץ.) ורבינו מהר"ק ומהר"ם מטראני
 החרימו אותו (גרַאָטֶץ צד 379). ועל זה ירמזון מה שכתבו עליו (אבקה רוכל
 סי' כ"ז): „יהי ד' אלהיך ברוך אשר חפץ בך כו' וצא הלחם בעמלק אויב אל
 רחמן, וילכוד ברשתו אשר טמן כו'". —

ח). יש להעיר כי אשתו השלישית לקח בשנת שט"ו בעיר צפת (ראה
 מ"מ פ' תצוה). ואדות בנו הר' שלמה אשר הולידה אשתו יש להוסיף כי היה
 חתן הרב המקובל האלהי מ' יצחק לוריא, (כפי עדות הר"ש מיינשטרל מלונדענ-
 בורג במכתבו הנדפס בספר „המצרף" מהג"מ יש"ר מקנדיה, וראה „עמק המלך"

4) לתועלת הקוראים הדורסים צחקיות קדמוניות יסרון, אחרתי להעתיק פה
 נכתב מהג"מ יעקב צי רב אדות הסניכה, ונחזכו תדע ותודע קורא נשכיל כי לא
 כן ציינו אלה כציינים הסם, ציינים הסם לא כל הכולה לעול את הסם נעל, אבל
 לחוגת לצבינו ציינו אלה, אם איש אחד שאין לו סוס ידיעה צטיב גיפין וקדושין
 וצנניי איסור והיתר אם הוא רק בן אלו כד קדוש, כבר יתן על ראשו כתר הדבנות
 ורב יתקרי, יורה ודין. . . . טופס הכ"י ננלא זה לא כציר בלפת: „בזהיות הסכנותנו
 „בחרת עטרת הסניכה ליושנה לתפארת התורה ולחזק את צדקה הסכנותנו שלא לסנוך
 „סוס חכם אחר שיסנוכו ארבעה אלה עד אשר יתצטר לנשניך שלנוד כל הר"ק עם
 „פירושו ושיהיה צקי צהר"ף וצפירושו ושיהי' לו עיון טוב והצנה טובה ולא יסנוך
 „וונלנד זה לא יסנוך עד אשר השיגה ידו כמזכר להסלים עלננו, ונהי שעלתה הסכנותנו
 „כתצנו וחתננו יעקב צי רב". — ע"ד הנחלוקת שהיתה בינו וצין ונהלנד"ה אדות
 הסניכה קרא: יאקט געשיכטע דער איראעליטען חלק ח' לך 56, אכן סנואל ונענוד
 34 והלאה, וגרענץ ח"ט לך 319, ובס' כנסת הגדולה חלק חו"מ סימן א'.

הקדמה נ' פרק ו'). והמגיד הגיד לו אדות בנו: "ובנך זה יהיה רב וגדול וחכם דול בנמרא ובקבלה, ובזמנו לא ימצא מקובל גדול ממנו, כי ישיג חכמת הקבלה מה שלא השיג אדם מת"ק שנה יותר משלמה ידידי עשר ידות והוא יעשה פירוש לזהר וגם יעשה השגות לחבורך." (מ"ט בהזהרות.) והוא אבי הר' ידידיה קארו שלמד אצל הג"מ מרדכי קלעי בחברת הגאונים מ' דניאל איסטרומוסא מחבר שו"ת מגן גבורים, ומ' דוד קונפורטי אשכנזי, כפי עדותו בספרו קוה"ד.—

ט). רבינו מהר"ק היה בין אלה אשר נתנו בחרם גדול את הרופא דוד (Daud) אשר מעל באדוננו ההערצאג פאן נאקסאס (גרמאני צד 407). גם כי סמך בכל מאמצי כחו את הנשיא יאזעף פאן נאקסאס, בכל זאת לא אבה לקבל ממנו תמיכת כסף למען יוכל להדפיס את ספריו, והוכרח לקבץ על יד נדבות מארץ איטליא להוצאות הדפוס ולהוצאות תלמידיו. וכן הגיד לו "המגיד": "ודע שמהרה יבא לך ממון רב מחוצה לארץ לתת לתלמידך הספקה, ותלמידך יפרו וירבו ויצאו חכמים גדולים מורים הוראות מהם וכל תלמיד שלא ילמוד בישיבתך לא מחזק בידע כלל (!), ותתעלה ותתנשא כי אני אנדריך ארוממך אנשאך אהנך נשיא נגיד על עמי ישראל ותתגדל ישיבתך יותר מישיבת בחורי יצחק אבוהב" (5).

י). אדות הר' משה ון שושן, ראה בשו"ת אבקת רוכל סי' קצ"ד וקצ"ה. יא). יש להוסיף כי כאשר יצא לאור הב"י ואנה ליד המהרש"ל שהוא ממתנגדי הב"י בהרכה, וכתב אדותיו בהקדמת סי' "יש שלמה" חולין: "חדש מקרוב בא לדינו ספר וחיבור שעשה מהר"י קארו על השוורים והראה כמה חרושים מספרים הקדמונים שלא היו בידם בימים שעברו ותשובות נכריות וחדושים אשר נמצאו בכל הספרים ולא חסר דבר מכל אשר עלה במחשבה

5) לחוק ונחליץ לז' התעורר צקרצי צקרתי דברי ה' פלעש צמחצמרו, רשימת צעלי מריסין" (ד' פראג תקל"ח) לז' 16 צכתצו סס: "והלחץ זו החק לאמר טעמי ר' ילחק אצוהב היו, גם זה לא יתכן להולנו. ותנה תנה אקרא על איש וצקר כמותו (לזונו על הח' יאסע) טהכסיל צלשנונו קלקול חסצון בזה". ע"כ תוכן דבריו. והנה מה אמולה לצתי על ה' פלעש לוונר שלא היו צ' ר' ילחק אצוהב, ומה יאמר ה' פלעש צראותו כי הר' ילחק אצוהב הסכים צצנת ת"ס על סי' טפתי יטכיס, וצצנת חנ"ג על סי' זצתי טווציה, צלי כל טפק יאמר כי העלו אותו ונקצרו ע"י טאלת חלוס, יען מה? כי ח"א טיהיו צ' הר' ילחק אצוהב. (הן אצנת כי אין טוה צנוק הזמן לצבר אדות דברי ה' פלעש כי כונעט אין עמוד שלא יהיה ונלא טגיאחות והצלי הצלים כמו צלד 5 כתצ כי ר' אלעזר הקליר הפייטן הוא ונחצו סי' אור חדש עה"ט, אשר יש ציניחס ורחק הזמן יותר ונשלט ונאות טנה. (ראח "צכורי העתים" תק"ץ, ו"כרס חנוד" ונחצרת טציעית צראשיתו.) וכן כתצ כי רצינו גרסס ונאור הגולה היה צצנת תק"ף (ראח תולדות ר"ן צעל הערוך ונהגאון סי"ר ז"ל הערה 46 צצט"ע תק"ץ), וגם צרו צידו כי יוני טכי חיי הנהר"ל ונפראג היו ונאה ורצעיס.) והאצנת יורס דרכו כי צאצנת טכיס היו, ולדות ר"י אצוהב הראשון, ראח תולדות חכמי ישראל ח"ד לז' 88.

לפניו וכמעט שלא הנית מקום להתנדר בו. הגה כי כן, „משנתו קב ונקי, ובלתי ספק הלכה כמותו בכל מקום.“ (לשון הג"מ משה ורנק, באבקת רוכל סי' ע"א.) — (יב). מ"ש כי בנו הר' יהודה נולד בשנת של"א, דע קורא משכיל! כי הנני נכוך אם הוא כדברי, כי רבינו בעצמו כתב בספרו „מגיד מישרים“ (פ' תבא): „אור לט"ו אלול שנת ה' שכ"ט יום ברית הילד כו' ושםא דילד דתימול יומא דין יהודה“, וא"כ יתראה כי הר' יהודה נולד בשנת שכ"ט, וביחוד אחפלא על הח' גראמץ שהביא כספרו (געשיכטע דער יודען ח"ט בהערות צד 50) ראייה לסתור, בכתבו שמה כי האמת כדברי הס' מ"מ שהר' יהודה נולד בשנת שכ"ט, כי הר' יהודה הלזה כתב בעצמו בהקרמת שו"ת אביו על אה"ע הנרפס בשנת שנ"ח (ישמ"ח), כי הוא כנן ז"ך שנה. ואנכי על דבריו תמה אקרא הלא אם הר' יהודה נולד בשנת שכ"ט, וא"כ היה בשנת שנ"ח כנן ל"א שנה ולא כנן כ"ו, ואם כתב בעצמו שהיה בשנת שנ"ח כנן כ"ז שנה יתראה שנולד בשנת של"א ולא שכ"ט כדברי ה"מגיד מישרים“, ואולי כתב הר' יהודה הקרמתו לשו"ת אביו שתי שנים טרם מסרם תחת מכבש הדפוס, כי זולתי זה הם תרי דסתרי אהרדי. ובדרך אגב אמרתי לרשום פה כי הר' יהודה הלזה לא האריך ימים, כי בסו"ס „בדק הבית“ (הנרפס בוויניציאה „בבית זאניטו יום ו' כ"ב לחדש אדר הנהדר שנת שס"ו.) כתב שם המדפיס: „ויען כי ימצא תמצא שכתוב בחבור זה בקצת מקומות „ומה שכתב וכו“, ואין בו חידוש כלל צריך להודיע שבמקומות אלו היה רשום ונקוד שלשה נקודות ושאלנו אל פיו שר הח' כמ"ר יהודה קארו ז"ל בנו של הרב המחבר מהר"ק ז"ל שהביא חבור זה פה שאלוניקי ואמר שנאכרו כמה קונטרסים מהרב ז"ל. ואם כתבו עליו תיבת ז"ל יתראה כי בעת ההוא כבר הלך לעולמו, והיי לכל ישראל שבק. —

(יג). לחבוריו יש להוסיף כי בשנת שמ"ה הרפיסו בוויניציאה ספר „מקרא קדש“ (באור על רות מהג"מ עובדיה מברטנורא), והדפיסו שם בסוף הס' הנ"ל מאמרים שונים (מאמר להגומל, למת, לפי חקת, לתשובה, למילה) מרבינו הב"י. גם נרפס שמה מאמר לתשובה מהג"מ שלמה אלקבץ אשר לא הזכרנו בהערה 16. ויש להעיר כי בטרם הדפיס רבינו את הש"ע בשנת חשב"ה, כבר הו"ל את ספרו בית יוסף על אבן העזר בשנת שי"ג וז"ל השער:

„אבן העזר“

„עם נימוקי פאר הדור כמוהר"ר יוסף קארו וזי"א (ר"ת יראה זרע יאריך ימים „אמן.) הבקי בחררי תורה קראו בית יוסף הוא יצא לעזרת י"י בנבורים וירד „לעומקה של הלכה הפליא עצה הגדיל תושיה ויוציא לאור כל תעלומה לא „היתה קריאה אשר שנבה ממנו הכל נתן בירינו באר היטב דרכיו דרכי נעימים „ובכל נתיבותיו שלמים, נרפס בסביוניטה תחת מטשלת האדון ווספיזיאנו „גינזאגה יר"ה בבית הקצין והגדיב כמר טוביה פואה וזי"א, על יד הבקי בחררי „הדפוס קורניליוו אדילקינד 6) בחדש אלול שנת חמשת אלפים שי"ג לכ"ע 7).“ ובסוף הספר כתוב: „ותהי השלמת המור השלישי אבן העזר בעזרת

„העוזר האמתי יום ששי ארבעה ימים לחדש תמוז שנת שי"ג ע"י המחוקק
 „מובהק קורניליוו אדיל קינד יצ"ו, פה סביניטה אשר תחת ממשלת הארון
 „ויספיזיאנו גינזאנה ירום ויתנשא הודו אמן, ובבית הנדיב כמ"ר טוביה פואה
 „זי"א בכמ"ר אליעזר פואה ז"ל צדקת מרנא ורבנא בעל הספר זי"א וזכותו
 „תעמוד לעד וכמו . . . הוטפל בהרפסתו החכם כמ"ר משה אב"ן שושן
 „מעיר צפת זי"א אשר עוז התאזר להוציא לאור תעלומות הספר הלז ויהי
 „אלהיו עמו ויעל". ועוד מצאתי להעיר כי על יער ממור חשן המשפט אשר
 הזכרנו בהערה 39 נדפס: „ותתום מלאכת הספר הנחמד פה סביניטה כו' בר"ח
 אדר שי"ט לפ"ק". — (גם נדפסו דרשות רבינו הב"י בס' אור צדיקים (ד'
 שאלוניקי תקנ"ט). —

יד). לחוק דברי כי ה' יצחק קארו היה רודו, טמה שכתב רבינו בכ"י
 או"ח (סי' ל"א): „ובכ"י מורי דורי הה"ר יצחק קארו ז"ל בתשובה". וברוך
 אגב מצאתי לנכון להעיר פה מה שכתב הח' שפ"ר ב"מוצאי גולה" (צד 242)
 כי: „בכל מקום שהוא (ר"ל הב"י) מביא דברי הזהר ורברי יתר המקובלים בכל
 אמונתו בהס' הראשון שהוא מרשב"י לא יתן לו כח ותוקף להורות ולעשות
 כמותו, ובמח"כ נערם ממנו מה שכתב בכ"י או"ח סי' ל"א, אחרי הביאו
 מחלוקת ודעות הפוסקים בענין הנחת תפילין בחוח"ט כתב: „ושמעתי שמקודם
 היו מניחים אותם בחוח"ט כדברי הרא"ש ואח"כ מצאו שכתב רשב"י במאמר
 אחר שאסור להניחם בח"ה כו' וע"כ נמנעו מלהניחם בח"ה כו' ומאחר שבתלמודא
 דידן לא נתבאר דין זה בפירוש מי יערוב לבו לגשת לעבור בקום עשה
 על דברי רשב"י המפליג כ"כ באיסור הנחתם. וא"כ יתראה כי הורה
 כמותו, ודברי הרב שפ"ר שלא בדיוק נאמרו. —

ט"ו). יש להוסיף כי רבינו מהר"ק צוה קודם מותו לכתוב נגד ר' עזריה
 מן האדומים אדות ספרו „מאור עינים" ועל הכתב ההוא חתם גם תלמידו
 המהר"ם אלשיך. (כרם חלק ה' צד 141). —
 ט"ז) גם כי כתבו על רבינו הב"י בעודו היה בחיים חיתו: „זהר צהר

6) ושנו העברי היה ישראל בן צרוך (נפאלדובה) כמו שכתב צעלמו צעירי
 הדפס כסו"ס פתח דברי (ד' וויניליאה ש"ו), והיה עניה עוזבק ולוונן צנלאכתו,
 והיה בראשונה צצית הארון צוונניגו עד סנת ש"ט (סח' סטיינשניידער בקאטאלאג שלו
 ל' 2835 הציא אדותיו דעות חלוקות אס נשתנה, ורלא נ"ש ה' רפאל כעע
 לאצינאוויטץ צפי' מאמר על הדפסת התלמוד ל' 34 הערה נ"ג). —

7) לפי הנראה היה זה הספר מהספרים הראשונים שנדפסו צצית הנדפס
 טוביה פואה, כי גם על סער נוסכת קדושין נדפס הלזה נדפס: „נדפס צבניוכיטה
 כו' ע"י הנקי צמדרי הדפוס קורניליוו אדיל קינד צמדס אלול סנת הנעשת אלפס ס"ג
 לצדיאח עולם". והה סטור על אצן העזר נדפס יפה עד נאוד זאחיננו צננאל גם צאולרי
 הספרים הגדולים ומכני ה' צו. —

מהר פני מעלת כ"ת פני מלאך האלהים" (א"ר סי' צ"ט). הוא לגורל ענותנותו החזיק במעו וכתב: "אם הראשונים מלאכים אנו אנשים, ואם הראשונים אנשים אנו חמורים, ולא כחמורתו שר רפכ"י". (א"ר סי' ט"ז). ולכן לא נתפלא איפוא בראותנו כי בכל מקום אשר שמעו מפסירתו עשו עליו אבל ומספר, ונעתיק פה עוד קינה אחת (8) אשר קיננו עליו:

'אָזַעַק אֲבָבָה, אִישׁב נְדָבָה, עַל הָאָרֶץ בִּי (י) וְאֶפְרַיִם (9),
'בְּרַחֲבוֹת עִיר, רַב עִם צְעִיר, קָרָא מִסְפַּד הַבְּחִירִים,
'גַּם בְּלְבוֹשׁ שָׁק, כָּל יִתְעַסֵּק, יִקְרָא יֵאמֶר קוֹלוֹ יָרִים,

"אִיה שׁוֹקֵל אִיה סוֹפֵר אִיה סִינֵי עוֹקֵר הָרִים".

'דַּע נָא וּרְאֵה, אִישׁ מְשַׁתְּאֵה, בִּי יֵשׁ רוֹאֵה דֶר בְּמִרוֹמִים,
'הִנֵּה פָנָה, זִיו אוֹ עֲדָנָה, נִשְׁקַע שְׁמִשׁוֹ אֵין עוֹד אוֹרָה (10),
'וַיֵּצֵא מִן, מִבְּחַר הַמַּיִן, דְּבַר הַדּוֹר שֶׁר אֶל שְׂרִיב,

אִיה שׁוֹקֵל כו'.

'זֶר זָהָב עִם, אִיבָה יוֹעַם, יוֹשֵׁב שְׁבֵת תַּחְבְּמוֹנִי,
'חֲכָם מוֹפְלֵא, תוֹרָה מְלֵא, קָרָא לוֹ אֶל רוֹעֵי צֹאנֵי,
'טְהוֹר צְדִיק, רוֹחוֹ מִצְדִּיק, נִקְרָא אֶל עַל תוֹךְ אֲבִירִים,

אִיה שׁוֹקֵל כו'.

'יָדוּ בִּבְל, אוֹצֵר מְבֵל, טַעַם פֶּתַח עִם בֵּית יוֹסֵף,
'כָּל הוּא בְרוּךְ, שְׁלַחַן עֲרוּךְ, בְּכִלּוֹ שֵׁם אֶת מִשְׁנֵה בְּסֵף,
'לֹא נִמְצָא כֵן, אֶהֱל שְׁכֵן, עַל כֵּן נִקְרָא רֹאשׁ הַמּוֹרִים,

אִיה שׁוֹקֵל כו'.

'מִטַּע דְּשִׁנָּה, חֲכָמָה זְקֵנָה, בְּמִקוֹם אַחַד עַל רֹאשׁ גְּזוֹר,
'נִבְיָא הַסִּיד, שְׁלֵם בּוֹר סִיד, לוֹ יָד וְשֵׁם יוֹסֵף קֶאֱרוֹ,
'סִמְךָ כָּל אוֹן, אֶךְ לָךְ לְגֹאוֹן, בִּי אֵין נָשִׂיא עָלָיו יָרִים,

אִיה שׁוֹקֵל כו'.

(8) הסיר קינה הלזה העתיק למעני ידידי הרב המריף החכם השלם נ"י שזח"ה כ"י, והעתיקו נכ"י שלו סי' 496 דף י"ג וי"ד, ובראשי המרחזים ננלא ח"ב ולאחרי כן חתימת העוקן: "אזרחס ונוטריא", ובראש הכ"י ננלא: "סיר שלח לי הנשכיל הנפולר כנ"י אזרחס ונוטריא יל"י". — עוד שלח הרב נור"ה שזח"ה ציחד עם הקינה הכ"ל קינה על הס"י ונאג"ע רפאל טריויס (נוחצר ס' דגול נרכזה, קוסטי' תק"ג, מרכבי פירארה, ופסקים שלו כדפסו בכנה"ג חחו"נ לסי' ר"ץ, וב"סחד ילחק" ערך חלילה, וראה תג"י לר 307), ולוליאה לאור לעת וננלא ח"ה. (9) — 9) נלשון אפר, אשע, והעוקן כתב כן כי שם אזי רצינו הס"י היה אפרים. חר"ם. — 10) ל"ל אוריס, נפני הסרת. שזח"ה. —

cod. 00022578

עַל הָאֵי שׁוֹפְרָא, דִּי גוּ עֶפְרָא, (אנשי) אֲשָׁא בְּכִי עֵין הַדּוֹר,
'פְּרִץ פְּרִץ, כָּל הוֹד חֲרִץ, יִסּוּבְב לָנוּ הַדּוֹר הַדּוֹר,
'צֵל גַּם מַחֲסֵה, מִנּוּ נִכְסֵה, לֹא נוֹדַע עוֹד בֵּין הָעֵבְרִים,

איה שוקל כו'.

'קִרְאוּ קִינָה, וּתְבוּאֵינָה, הִלִּילוּ מֵרַעַד שָׁמַיִם,
'רוּחַ סַעַר, כָּל בָּא שַׁעַר, עֲפַעְפִּיהֶם יוֹלוּ מַיִם,
'שָׁבַת טוֹבָה, יוֹצֵא גַם בָּא, אָבַד מָנוֹס מִן אֲדִירִים,

איה שוקל כו'.

'תַּחַת שְׁשׂוֹן, יִשׁוּג אִסּוֹן, קָטָן גְּדוֹל מִן דִּירְתוֹ,
'תִּצַּא פְּלָה, מִן הַגִּילָה, גַּם הַחֲתָן מִחוּפְתּוֹ,
'תִּמּוּ קוֹלוֹת, מִן הַמְּחֹלוֹת, אָפֶס נִגְן שָׁר הַשִּׁירִים,

איה שוקל כו'.

'אֲרִיץ חֲפִיץ, דְּמַעָה הַפִּיץ, עַל רֹאשׁ קָרְחָה חֲגָרוּ שָׁקִים,
'קוֹרֵף (11) נִשְׁבֵּר, אֵין עוֹד דְּבַר, הַגִּילָה בְּךָ מִי עֲמוּקִים,
'רֹאשׁ הַעֲצָה, מִמֶּךָ יֵצֵא, יוֹם הַפִּיכַת כָּל הָעָרִים,

איה שוקל כו'.

'הִנֵּה שָׁמַשׁ, אֹרֵזוּ יְמֵשׁ, גַּם כְּכַבִּים אֲסַפּוּ נִגְהֵם,
'מְזוֹלוֹת גַּם, שָׁבַת חָגֵם, כָּל אַחַד שֵׁם עוֹמֵד נִדְהֵם,
'מִלְּאָבוּ עֲלוּיִן, מֵרַעַד וּבְכִיִּין, אֹרֵחַ לְצַדִּיק מִיִּשְׁרִים,

איה שוקל כו'.

'בְּרַכּוּ עַמִּים, צוֹר עוֹלָמִים, נִשְׁמַת צַדִּיק אֵלָיו נֶאֱסַף,
'וַיִּבְחַר לוֹ, לְמַנַּת חֲבֵלוֹ, רוּעָה הַדּוֹר בְּצֵאן יוֹסֵף,
'מְהוֹר נוֹגֵשׁ, זָבַחוּ הוֹגֵשׁ, אֶל מַחֲבַת תַּחַת פְּרִים,

איה שוקל כו'.

'רַחֵם נָא אֵל, וְשִׁלַּח גּוֹאֵל, בְּזוֹכוֹת צַדִּיק חֲקוֹק בְּסֵא,
'יִחְיוּ סִתִּים, בֶּן נִצְמַתִּים, תַּעֲלֶה מְבוֹר אֶל יוֹם בְּסֵא,
'אִז הָעוֹלָה, פִּי יִמְלֵא, כִּי כֹה יֹאמֵר עִם קוֹל שִׁירִים,

”הִנֵּה שׁוֹקֵל הִנֵּה סוֹפֵר, הִנֵּה סִינֵי עוֹקֵר הָרִים”.

אשריך רבינו יוסף! אשריך! נשמתיך עלתה למרומי שמים, להתענג מאור
הנערב אשר ירח שמה שבעתים, וגוך טמון בעפרות זהב, אבל זכרך הטוב
חיל! חיל! בתוכנו, לא יסור מאתנו עד עולם, כי בספריך ופסקיך שמת לנו בים

(11) ליל בורך נפני סמכת הכי נעסס הנקונן לנכסס. שזח"ה.

התלמוד דרך, ובמים עזים — הם הפוסקים — נתיבה, שמת לנו העקוב למישור
 והרכסים לבקעה, סללה לנו דרך, אשר דרך הקודש יקרא, לכן תהי נפשך
 אדוני צרורה בצרור החיים עד ביאת יגון, ושפתותיך דובכות בקבר כאמרם ז"ל
 (יבמות צ"ז.) "כל ת"ח שאומרים דבר שמועה מפיו בעה"ז שפתותיו דובכות
 בקבר", כי אנחנו חיה נחיה מפרי תבונתך אשר השארת לנו למזכרת נצח.
 (ירושלמי שקלים פ"ד ה"ד.) המסלאים מפז וכתם אופיר, עד אשר יקיצו ישני
 עפר ויעמדו לגורלם.

ובזה אצא מאת פני הקוראים היקרים ואי"ה נתראה פנים עוד הפעם
 במחברתי "לחות זכרון", כולל העתקות אבני המצבות משרה הקברות בעיר
 קראקא הנוסד בשנת שי"א, סדרתי אותן עם תולדות והערות יקרות אשר כבר
 היו למראה עיני חוקרי דורנו הגדולים ותשואות חן חן הביעו לי על פעלי הטוב,
 ואוציאן. לאור בקרב הימים.

חיים דובעריש פֿריעדבערג
 מילדי עיר קראקא.

אשירה נא לירידי!

הוא יום את ספרך לאור הוצאת,
 חכמים ונבונים בו חפץ ימצאו,
 איך על חיי ר' יוסף קארו אור הפיצות,
 עליך גבר משכיל ישתוממו ישתאו.

תולדותיו הודעת עפ"י מקורים נאמנים,
 ופרטי פעולותיו ממקור נאמן שאבת,
 במקצוע זה עוד תעבוד רבות בשנים,
 ותולדות נאונינו תכתוב כאשר כתבת.

יתן אל אלים בחצרו תפריח,
 ונצורות תודיע עד מאה שנה,
 בשדה הספרות תרעה תשוח,
 גם כי תנוב בשיבה תהי כסתך רעננה.

זה פעמים רבות ככרך חפצתי,
 לאות אהבה ולזכרון ידירות,
 ואשאל את נפשי ועם לבי נועצתי,
 מה אביא לך ירידי איש תמורות.

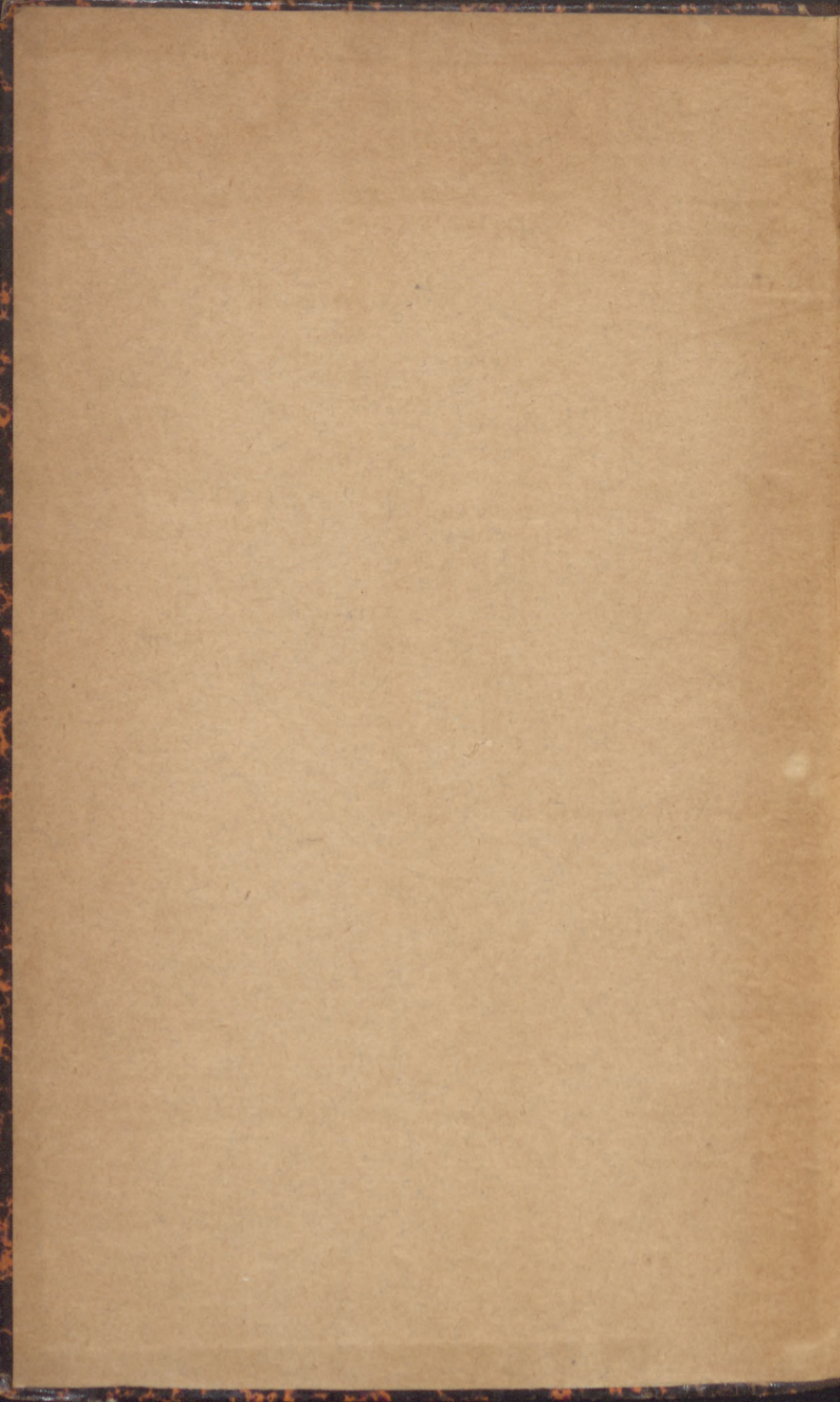
אם ליום הלדת שירים לך אזמרה,
 ונועם זכרונוך אחוק בספר?
 או תום דרכיך בקהל אספרה,
 על חכמת ישראל תסור כסף כאפר.

עודני אל לבי אמרתי ככה,
 והנה יום נכבד מזה הגיע,
 ליום זה אביא לך ברכה,
 ובת שירתי עלי ככורך תביע.

ממני ידיך ואוהבך דו"ש מוקירך ומכבדך

צבי הירש גינצלער.

B

322